

HiT rapport nr. 17

Anne Thronsen og Ellinor Young

PYC i Norge

Foreldreveiledning til foreldre med
kognitive funksjonsnedsettelse i
møte med barnevernet 2014-2016

Anne Thronsen og Ellinor Young

PYC i Norge

Foreldreveiledning til foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse i møte med barnevernet 2014-2016

En rapport om erfaringer ved oversettelse av foreldreveiledningsprogrammet Parenting Young Children (PYC) til norsk språk og kultur

HiT-rapport nr. 17

ISBN 978-82-7206-406-7
ISSN 1894-1044

Høgskolen i Telemark
Postboks 203
3901 Porsgrunn

Telefon 35 57 50 00
Telefaks 35 57 50 01
<http://www.hit.no/>

© 2015 Anne Thronsen og Ellinor Young

Rapporten er lisensiert under "Creative Commons Navngivelse-Ikkekommersiell-Del på samme vilkår 3.0-lisensen" som er gjengitt her:
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/no/>

Sammendrag

Denne rapporten gir en oppsummering av arbeidet med å oversette det evidensbaserte australske foreldreveiledningsprogrammet Parenting Young Children (PYC) til norsk språk og kultur. PYC er tilpasset foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse. Det er i dag ca. 600 barn pr. år som vokser opp med foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse i Norge, og 30-50% av disse barna plasseres utenfor hjemmet (Tøssebro et al., 2014). Det er et stort antall familier som fortjener et tilbud tilpasset deres funksjonsevne for at de skal få nødvendig dokumentasjon på eventuell manglende omsorgskompetanse, eller nødvendig hjelp og støtte i sitt foreldreskap.

I PYC er det familiene som «eier» målene, og hele programmet bygger på familiens deltakelse. Programmet bygger på konkrete opplæringsmetoder, bilder, sjekklister og rollespill. Erfaringer viser at disse opplæringsmetodene også fungerer bra i flerkulturelle familier hvor språk kan være et problem, og hvor verbal veiledning via tolk er en utfordring.

PYC består av en del om Praktisk omsorgskompetanse og en del om Samspill foreldre/barn, og det er utviklet egne opplegg og sjekklister innen hver del. Det gjør at de to delene må sees i sammenheng, og familiene utfordres på å sette mål for begge områdene. Våre foreløpige erfaringer, og erfaringer fra Sverige (Starke et al., 2013, Mc Huges & Starke, 2015) viser at når det jobbes med praktiske foreldreoppgaver jobbes det også med familiens samspill. Det er gjennom de praktiske oppgavene at familien viser hvilke samspill de har, og arbeidet gir grunnlag for både en god kartlegging og utvikling av egne tilpassede tiltak.

Foreldreveiledningsprogrammet PYC er oversatt til norsk språk og kultur. Hovedaksjonen i prosjektet er nå å prøve ut programmet i kommunene og i familiesentre i 2016.

Første grunnopplæring i foreldreveiledningsprogrammet PYC gis til de første 15 PYC veilederne i februar 2016.

Abstract

This report provides a summary of the work to translate that evidence-based Australian parental guidance program Parenting Young Children (PYC) to Norwegian language and culture. PYC is adapted to parents with intellectual disabilities. There are approximately 600 children per. years growing up with parents with intellectual disabilities in Norway, and 30-50% of these children are placed outside home (Tøssebro et al., 2014).

That is a large number of families who deserve services adapted to their disabilities to enable them necessary documentation of any lack of care skills, or the necessary help and support in their parenthood.

In PYC the families "owns" the goals, and the whole program is based on family participation. PYC is based on specific training methods, photos, checklists and RPGs. Experiences shows that these methods work well in multicultural families where language can be a problem, and where verbal guidance via an interpreter is a challenge.

PYC consists of a section of Practical care skills and a section on Interaction parents / children, and there are developed special programs and checklists within each section. It makes families challenges to set goals for both areas. Our experiences, and experiences from Sweden (Starke et al., 2013 Mc Huges & Starke, 2015) shows that working with practical parenting tasks also entails work with the family interaction. The family shows their interaction through the practical tasks, and the work provides the basis for both a good mapping and development of new skills.

The parental guidance program PYC is translated to Norwegian language and culture. The main action in the project are now to try the program out in the municipalities and in family centres in 2016.

The first basic educational training in the parental guidance program PYC conducts with 15 participants in February 2016.

Innhold

Sammendrag	1
1 Innledning.....	6
1.1 Hvem snakker vi om?	7
1.2 Hvor mange snakker vi om?	8
1.3 Kunnskapsfelt.....	10
1.4 Prosjektet PYC i Norge.....	12
2 Metodisk tilnærming	14
2.1 Organisering	14
2.2 Aksjonslæring – aksjonsforskning.....	15
2.3 Deduktiv/induktiv	16
2.4 Aksjonsforskning.....	16
2.5 Etisk refleksjon.....	18
3 Resultat	19
3.1 Noen sentrale funn i oversettelsen	19
3.2 Endringer av ord i tekst.....	21
3.3 Formidling av prosjektet	23
3.4 Finansiering	24
3.5 Opplæring i PYC.....	24
4 Diskusjon	26
4.1 Å sette felles mål	26
4.2 Til bruk i flerkulturelle familier	29
4.3 Samspill og praktisk omsorgskompetanse - enten eller/både og?	31
4.4 Kompenserende eller endrende hjelpetiltak?	32
5 Konklusjon	34
6 Litteraturliste	36
7 VEDLEGG 1 – Beskrivelse av PYC.....	40
7.1 Foreldreveiledningsprogrammet Parenting Young Children – PYC	40
7.1.1 Læringsstrategiene i PYC	40
7.1.2 Hvem kan bruke programmet?	40
7.1.3 Hva er PYC?	41
7.1.4 Hvordan er PYC bygget opp?.....	41

7.1.5 Del 2 - Undervisningsstrategier	44
7.1.6 Del 3 Praktisk omsorgskompetanse og Samspill	44
7.1.7 Del 4 - Retningslinjer for en vellykket gjennomføring	45
7.1.8 Organisering.....	45
7.1.9 Opplæring.....	46
8 VEDLEGG 2 – Invitasjon til opplæring.	47

Forord

Vi vil takke representantene fra barnevernstjenestene for en stor innsats og et uvurderlig arbeid i oversettelsen av foreldreveiledningsprogrammet PYC. De har bidratt med sine erfaringer og innspill til både tekst og innhold i programmet. Diskusjonene har vært mange, og flere var nok ganske spørrende da vi startet opp våren 2014. Men de har stått i arbeidet i halvannet år, og vi takker for diskusjoner, latter, utflukter og deltakelse. Vi gleder oss til videre samarbeid om utprøving av programmet.

Vi vil også takke Høgskolen i Telemark, Institutt for sosialfag for støtte til prosjektet. Uten tildelte Samarbeidsmidler for utvikling av praksisfeltet ville vi ikke kunnet gjennomført oversettelsesarbeidet slik vi har gjort. Tusen takk!!

Porsgrunn 22.12.2015.

Ellinor Young og Anne Thronsen (sign).

1 Innledning

Denne rapporten gir en oppsummering av arbeidet med å oversette det evidensbaserte australske foreldreveiledningsprogrammet Parenting Young Children (PYC) til norsk språk og kultur. Oversettelsen er del av utviklingsprosjektet *Foreldreveiledning til foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse i møte med barnevernet 2014-2016*. Prosjektet er etablert og ledes av førstelektor Ellinor Young og lektor Anne Thronsen, begge ansatt ved Høgskolen i Telemark. Problemstillingen vår er om foreldreveiledningsprogrammet PYC vil kunne gi tilpasset veiledning til familier i barnevernet hvor foreldrene har kognitive funksjonsnedsettelse? Og vårt første hovedfokus har vært hvordan etablerte føringer i lov om barneverntjenester kan tilpasses oversettelse av PYC fra australsk språk og kultur til norsk språk og kultur.

Prosjektet er organisert i Høgskolen i Telemark og det er ledelsen ved fakultet for helse- og sosialfag som er prosjekteiere og styringsgruppe for prosjektet. I oversettelsesarbeidet har det sammen med prosjektlederne vært 7 barnevernsarbeidere som har fungert både som bidragsyttere og som referansegruppe for prosess og framdrift. 5 av barnevernsarbeiderne kommer fra en stor kommune hvor 4 er tilknyttet tiltaksarbeid i barnevernstjenesten. Den siste har lederansvar i virksomheten. 2 barnevernsarbeidere kommer fra et barnevernsamarbeid mellom tre relativt små kommuner og har lang arbeidserfaring fra barnevernet. Når det refereres til barnevernsarbeiderne eller kommunene i rapporten menes de 7 personene som har utgjort referansegruppa. Det er de samme personene som har bidratt med sine erfaringer i bruk av prinsippene for PYC gjennom oversettelsesarbeidet.

Vi ble første gang kjent med foreldreveiledningsprogrammet PYC på SUF-Kunnskapscentrums (SUF KC) årlige konferanse i Uppsala våren 2011. SUF står for «Samverkan – Utveckling – Föräldraskap» og SUF KC jobber med å samle og spre kunnskap og støtte til barn og foreldre i familier der noen av foreldrene har utviklingshemming eller andre kognitive vansker som påvirker foreldreskapet. Miljøet har siden 2000 utviklet kunnskap og materiell spesielt tilpasset foreldre med kognitive funksjonsvansker (www.lul.se/suf), og har vært vår inspirasjon til å ta problemstillingen fram i Norge. Oversettelse og utprøving av PYC har foregått i Sverige siden 2011 (Mensas, 2014), og følgeforskning gjøres fra Universitetet i Gøteborg (Starke, Wade, Feldman & Mildon, 2013, Mc Huges & Starke, 2015).

Forarbeidet til oversettelse av PYC i Norge startet opp i 2012, men hovedvekten av arbeidet er gjennomført i 2014 og 2015.

1.1 Hvem snakker vi om?

Når vi i dette prosjektet har valgt å omtale foreldrene som foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse handler det om å knytte benevnelsen opp til offentlig bruk av begreper om funksjonshemming (St.meld.nr.40 (2002-2003)). Nedsatt funksjonsevne forstås som «*tap av, skade på eller avvik i en kroppsdel eller i en av kroppens psykologiske, fysiologiske eller biologiske funksjoner. Dette kan eksempelvis dreie seg om nedsatt bevegelses-, syns- eller hørselsfunksjon, nedsatt kognitiv funksjon eller ulike funksjonsnedsettelse p.g.a. allergi, hjerte- eller lungesykdommer*». Funksjonshemmet forstås om personer som får sin praktiske livsførsel vesentlig begrenset p.g.a. gapet eller misforholdet mellom personens nedsatte funksjonsevne og miljøet/samfunnets krav. Og funksjonshemmende forhold viser til et gap eller misforhold mellom forutsetninger til mennesker med nedsatt funksjonsevne og de krav miljøet og samfunnet stiller til funksjon på områder av vesentlig betydning for å etablere og opprettholde selvstendig og sosial tilværelse (Bufdir, 2015)

Funksjonshemming forstås altså ikke primært som en individuell egenskap, men som et forhold eller en situasjon som kan oppstå i individets møte med samfunnet. Og i en slik forståelse mener vi kognitive funksjonsnedsettelse i foreldrerollen er å forstå som en funksjonshemming i den enkeltes møte med samfunnets krav til det å være foreldre.

Utfordringen vil være om eller hvordan man kan kompensere for gapet ved å gi tilrettelagt opplæring eller iverksette ulike hjelpetiltak.

I Barne- Ungdoms- og Familiedirektoratets (Bufdir, 2015) oversikt over antall personer med nedsatt funksjonsevne vises det til at 50% av personer mellom 25-44 år med nedsatt funksjonsevne, forstått som alle typer nedsatt funksjonsevne, har barn. Men selv om kognitive funksjonsnedsettelse er nevnt i oversikten som en av flere funksjonsnedsettelse, problematiseres det ikke i rapporten at noen av disse foreldrene kan ha kognitive funksjonsnedsettelse som påvirker foreldreskapet.

Vår antagelse er at det å ha kognitive funksjonsnedsettelse er stigmatiserende i Norge i 2015. Forestillingen om at mennesker med kognitive funksjonsnedsettelse er som barn eller barnslige, avhengige av andre og med liten mulighet for opplæring, holder liv i spørsmålet om de kan være foreldre. Llewellyn, Traustadóttir, McConnell og Sigurdjónsdóttir (2010) beskriver i grove trekk tre grupper foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse. Den første er de som har erfaring fra institusjoner, men som nå bor i kommunen og er i forhold som reiser spørsmål og utfordringer om foreldreskap. Den andre gruppen er de som aldri har bodd i institusjoner, men som alltid har mottatt hjelp og støtte fra det offentlige. Den tredje gruppen

består av kvinner og menn med kognitive funksjonsnedsettelse som er foreldre, og som går i kategorien «hidden majority – persons with intellectual disabilities who have mild to borderline cognitive limitations» (Llewelyn et al., 2010, s. 3). Og det er denne gruppen det kan være vanskelig å få øye på hvis man ikke har kunnskap og bevissthet om hva det betyr å ha kognitive funksjonsnedsettelse.

Internasjonal litteratur bruker ulike benevnelse på disse foreldrene. I UK brukes oftest «learning difficulties» eller «learning disabilities», mens det i USA oftest har vært brukt «developmental disabilities» og «mental retardation». I nyere litteratur brukes oftest benevnelse «Intellectual disability» (Llewelyn et al., 2010). I Sverige omtales disse foreldrene oftest som personer med «intellektuella funktionshinder», og i litteraturen forkortes det med IF (Granqvist et al., 2014b). Etter å ha samarbeidet med miljøet rundt SUF KC i Uppsala gjennom flere år har vi erfart at betegnelsen IF er ganske allmenn i Sverige, og at det ikke er veldig stigmatiserende å snakke om intelligens som en utfordring. Sverige har fortsatt «særskolan», og mange av de mødrene vi har møtt gjennom SUF KC er åpne og virker trygge på at de har fått sin skolegang der. Derfor snakker de også åpent om at deres utfordringer som foreldre er å få en veiledning og opplæring i foreldrerollen som er tilpasset deres intellektuelle utfordringer, eller annen hjelp og støtte som kan kompensere for mangler, slik at gapet mellom individuelle forutsetninger og samfunnets krav minskes.

Spørsmålet kan derfor ikke være om personer med kognitive funksjonsnedsettelse kan være foreldre, men heller slå fast at de er foreldre og diskutere hvordan vi kan legge til rette for at de får nødvendig hjelp og støtte i foreldrerollen til beste for barna. Dersom de ikke kan ivareta daglig omsorg for sine barn er de fortsatt foreldre, og trenger hjelp og støtte til å ha gode samvær med barna.

1.2 Hvor mange snakker vi om?

I Norge har vi inntil nylig trodd at vi snakker om en liten gruppe foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse. Utgangspunktet har vært en undersøkelse fra tidlig 90-tall som anslo at det var ca. 27 barn som ble født av utviklingshemmede foreldre pr. år (Skår, Mørk & Andersgaard, 1993). Og med et så lavt antall har en regnet med at det bare er et fåtall helsestasjoner og barnevernstjenester som kommer i kontakt med disse familiene. Men internasjonal litteratur har vist helt andre tall (Booth & Booth 2003, Mc Gaw & Newman 2005, Llewelyn et al., 2010), og undersøkelser fra bl.a. Sverige viser at det finnes rundt 1 prosent av alle barn i alderen 0-18 år som er født av foreldre hvor minst en har kognitive vansker (Pistol, 2009). Hovedfokus for kartleggingen i Uppsala var spørsmål om

foreldrefunksjonen, og hvordan kognitive funksjonsnedsettinger påvirket foreldreskapet.

Kartleggingen registrerte to grupper:

1. Foreldre som har en kjent utviklingshemming, ervervet hjerneskade, Asperger eller ADHD hvor omfanget er slik at de trenger støtte i foreldrerollen.
2. Foreldre som har store kognitive begrensninger som innebærer problemer med bl.a. å planlegge, strukturere, huske, tenke abstrakt, lese, skrive og/eller regne, og derfor trenger støtte i foreldrerollen (Bruno, 2012, Pistol, 2009).

Disse tallene gir et anslag som ligger mer enn 20 ganger over det Skår et al. fant i 1993, men som vi ser inngår også andre kriterier enn diagnosen utviklingshemmet i utvalget.

Barne- ungdoms- og familiedirektoratet ga i 2013 NTNU samfunnsforskning i oppdrag å kartlegge omfang i Norge. NTNU rapporten (Tøssebro et al., 2014) bygger på tre studier. Den ene er en registerstudie i offentlige databaser av personer som er registrert med en diagnose der alle eller de aller fleste har utviklingshemming eller en annen kognitiv vanske, og som er registrert som mottaker av en eller flere trygdeytelser. Den andre er en kommunestudie hvor forespørselen gikk ut til ti kommuner, men hvor fire kommuner deltok. Kommunestudien besto av en enkel kartlegging av foreldre med kognitive vansker i helsestasjon og barnevern, fokusgruppeintervju med barnevernsarbeidere og helsesøstre og intervju med seks foreldre/familier med til sammen 16 barn (tre familier har ett barn og tre familier har 3-5 barn). Til sist gikk forskerne gjennom og analyserte 25 anonymiserte vedtak fra Fylkesnemdene for barnevern og sosiale saker fra 2012. Sakene var relatert til kognitive vansker i foreldrerollen. Rapporten gir et godt innblikk i de vanskene det var å rekruttere kommuner, helsestasjoner og foreldre, og utfordringene ved å definere en målgruppe. NTNU rapporten (Tøssebro et al., 2014) anslår at barn av foreldre med utviklingshemming eller en annen kognitiv diagnose utgjør minst to promille av alle barn som fødes. Men om en også tar med foreldre med lærevansker og andre typer kognitive vansker utgjør det ca. 600 barn pr. år, og tallene er på nivå med beregningene fra Sverige. Rapporten viser også til at plasseringer av barn utenfor hjemmet gjøres i 30-50% av disse familiene. Det er et stort antall familier som fortjener et tilbud tilpasset deres funksjonsevne for at de skal få nødvendig dokumentasjon på manglende omsorgskompetanse, eller nødvendig hjelp og støtte i sitt foreldreskap.

1.3 Kunnskapsfelt

Internasjonalt har kunnskap om foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse vært et forskningsfelt siden tidlig 90-tall (Feldman & Case, 1993, Booth & Booth, 1993, Feldman, 1994), og siden 2000 er det forsket og skrevet mye om denne foreldregruppas særlige utfordringer (Booth & Booth, 2003, Mc Gaw & Newman, 2005, Llewellyn et al., 2010, Starke et al., 2013, Mc Huges & Starke, 2015).

Llewellyn et al. (2010) presenterte den første internasjonale samlingen om kunnskapsfeltet i boken *Parents with Intellectual Disabilities. Past, Present and Futures* i 2010. Bidragsyterne er forskere fra Canada, Australia, Sverige, Danmark, UK og Island, og boken diskuterer ulike innfallsvinklinger til forskning om foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse og deres barn. Boken har også et særlig fokus på hjelpetiltak og foreldreveiledning, og stiller bl.a. spørsmål ved hvorfor barn av foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse tas så raskt under omsorg (McConnell & Sigurjónsdóttir, 2010) og om foreldreveiledningsprogrammene er tilpasset foreldrenes funksjonsevne (Feldman, 2010).

En sentral studie er Llewellyn og McConnells (2010) studie fra Australia av mødre med kognitive funksjonsnedsettelse sine erfaringer fra egen oppvekst, og hvordan dette påvirker dem i foreldrerollen. Forskerne intervjuet 25 mødre med kognitive funksjonsnedsettelse to ganger gjennom svangerskapet og en gang 3-6 måneder etter fødsel. Fokus var erfaringer fra egen oppvekst. Ca 50% (13 av 25) rapporterte at de hadde hatt god omsorg i oppveksten, og at de ønsket å være som sin mor i ivaretagelsen av egne barn. Noen rapporterte at foreldrene hadde vært strenge og grensesettende, noe som kan forklares med foreldrenes bekymring for den utsatte posisjonen unge jenter med kognitive funksjonsnedsettelse har i samfunnet. Resten av gruppa (12 av 25) rapporterte om lav omsorg, mishandling og overgrep. Deres erfaringer var knyttet til opplevelsen av ikke å bli beskyttet, verken av egen mor eller andre i familien. De hadde mye erfaring med sosialtjeneste inn i familien under oppveksten, men rapporterte ikke om stor innvirkning på situasjonen. Disse mødrene var veldig motivert for å være annerledes overfor sine barn enn hva de selv hadde erfart fra sin egen mor. På bakgrunn av undersøkelsen trekker forskerne opp noen prinsipper om at helse- og sosialarbeidere må etterspørre foreldrenes perspektiver på det å være foreldre og hvilke erfaringer de har fra egen oppvekst, og være åpne for den store påvirkningen disse foreldrene kan utsettes for i sitt foreldreskap. utfordringen er å ta innover seg hver families særegne situasjon og vurdere dem individuelt sammen med hjelpeapparatet slik at de kan «be the best parent I can possibly be» (Llewellyn & McConnell, 2010, s.45).

Studien er interessant som et bakteppe til den studien som nå er kommet om tilknytning hos barn som er vokst opp med mødre med kognitive funksjonsnedsettelse (Granqvist et al., 2013, Granqvist et al., 2014 a, Granqvist et al., 2014 b). Granqvist og kollegaer har vurdert tilknytning hos barn i 52 familier hvorav halvparten av familiene har mødre med kognitive funksjonsnedsettelse (IF -gruppen). De komparative familiene er plukket ut fra sammenlignende inntekt, boforhold og barnets alder og kjønn. Barna er mellom 5-8 år. Utover metoder for å bedømme barns tilknytning har studien intervjuet mødrene om egne erfaringer fra oppveksten, observert mødrene i samspill med barna, testet barna og mødrenes kognitive evner og kartlagt familienes sosiale og økonomiske støtteordninger. De statistiske sammenligningene mellom IF- gruppen og sammenligningsgruppen viser ingen signifikant skilnad i barnets tilknytning. De fleste barn i IF-gruppen hadde en relativt normal verdi på testskalaen, men med store variasjoner. Men i motsetning til mange andre risikogrupper var det bare en liten minoritet (20%) av barna til mødre med kognitive funksjonsnedsettelse som hadde utviklet en «desorganisert anknytningsrepresentasjon» (Granqvist et al., 2014b, s. 72). Det studien imidlertid viste var at mødrenes erfaringer med egen manglende omsorg og mishandling hadde betydning for tilknytning. Ca. 90% av mødrene med kognitive funksjonsnedsettelse i utvalget hadde selv vært utsatt for manglende omsorg, mens bare ca. 30 % av mødrene i sammenligningsgruppen hadde samme erfaring. Resultatene viste en sterk utvikling av «desorganisert anknytningsrepresentasjon» hos mødre som hadde vært utsatt for omfattende omsorgssvikt, men viste ingen sammenheng mellom mødrenes kognitive utvikling og barnas tilknytning. Av dette slutter forskerne at *«IF-Förelldrar som utsattes för vanvård erbjuder möjlighet till evidensbaserade interventioner för att själva kunna utveckla tillfredsställande omsorgs- och samspelsförmågor»* (Granqvist et al., 2014b, s. 73).

Et evidensbasert foreldreveiledningsprogram som vil kunne hjelpe disse foreldrene til å lære seg god omsorg til barnets beste mener vi kan være PYC. PYC er et foreldreveiledningsprogram for foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse, primært med barn under 7 år. Programmet gjennomføres i hjemmet eller i det miljøet hvor foreldreferdigheten skal brukes. Hensikten er å utvikle og styrke foreldrenes foreldrekompetanse i praktiske ferdigheter og i samspill med barnet. PYC er utviklet ved Parenting Research Centre (PRC) i Melbourne, Australia og sammenfattet av Robyn Mildon og Catherine Wade ved PRC. Deres forskning på virkningene av programmet er gjennomført i 24 familier i Australia. Resultatene viser at foreldrene er fornøyd og opplever at de får nødvendig støtte og hjelp som er tilpasset deres behov. Det er færre situasjoner med stress og uro i familien, og barnet har mindre utagering. Sikkerheten i hjemmet er blitt bedre og familiene snakker mere sammen (Mildon, Wade & Matthews, 2008). Foreløpige

forskningsresultater fra utprøving av PYC i Sverige bekrefter det samme. Sentrale funn i forskningen som dokumenteres er hvordan tilpasset opplæring gir foreldrene bedre mulighet til å utvikle sin foreldrekompetanse, og gjennom det ivareta sine barns beste. Resultatene viser hvordan bruken av programmet PYC har utviklet kunnskap og forståelse for familienes spesielle behov og reduserer misforståelser (Starke et al., 2013) og at PYC oppleves som nyttig i disse familiene fordi det er så konkret, bidrar til å jobbe i foreldrenes tempo og gir muligheter for fleksibilitet (Mc Huges & Starke, 2015).

I Norge har vi funnet lite forskning om foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse utover de studiene vi allerede har nevnt. Selv i de siste rapportene om *Forskningskunnskap om barnevernets hjelpetiltak* (Christensen et al., 2015) og *Hjelpetiltak i barnevernet – en kunnskapsstatus* (Christensen, 2015) er hjelpetiltak til foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse ikke nevnt. Rapporten om kunnskapsstatus slår fast et økt behov for kunnskap om og utvikling av hjelpetiltak, og peker på flere områder. Bl.a. vektlegges økt kunnskap om de problemer og situasjoner som ligger til grunn for hjelpetiltak, og større vektlegging av hva hjelpetiltaket skal føre til. Hvordan situasjoner og endringsmål beskrives av henholdsvis barnevernansatte, foreldre og barn mener Christensen er vesentlig, og retter spesielt oppmerksomhet mot barn og familier med innvandrerbakgrunn (Christensen 2015, s.10).

1.4 Prosjektet PYC i Norge

Etter at vi ble introdusert for PYC i Uppsala våren 2011 tok vi kontakt med PRC og Robyn Mildon for å finne ut av muligheten for å få PYC til Norge. Mildon ga et raskt og positivt svar, og høsten 2012 fikk vi det oversatte svenske materialet oversendt. Hun ga oss fullmakt til å oversette materialet til norsk språk og kultur, og med bakgrunn i den svenske versjonen startet vi så smått med oversettelsen våren 2013. Det ble imidlertid raskt klart for oss at for å sikre validiteten i programmet kunne vi ikke gå videre på en allerede oversatt svensk versjon, men måtte ta utgangspunkt i originalversjonen fra Australia. Vi ville også koble inn feltet i oversettelsen, slik at vi sikret relevant og godt fagspråk tilpasset norske forhold. Vi ønsket også feltets vurderinger av hvordan programmet imøtekom utfordringer knyttet til foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse som feltet var kjent med. Vi fikk den originale versjonen av PYC fra Australia i september 2013, og denne ble først oversatt fra engelsk til norsk av en profesjonell oversetter på språk. Deretter begynte prosessen med oversettelse til norsk kultur innen helse- og sosialfeltet sammen med representanter fra barnevernstjenestene. Vi

organiserte PYC i Norge som et prosjekt fra 2014 til 2016 (NSD prosjektnr. 41233), og oversettelsen har primært foregått fra våren 2014 til våren 2015.

2 Metodisk tilnærming

Prosjektet startet som en interesse for kunnskapsfeltet om foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse og et ønske om å få fram tiltak i barneverntjenesten for disse foreldrene (Gundersen og Young, 2010). Metodisk har prosjektet derfor ikke hatt en tydelig forskningsvei med tema og problemstilling, data, analyse og drøfting (Dalland, 2012, Kvale & Brinkmann, 2015). Ellinor Young er sosionom med stor kompetanse og erfaring om barnevern og Anne Thronsen er vernepleier med stor kompetanse om kognitive funksjonsnedsettelse og tilpasset opplæring. Vår innfallsvinkel har vært feltets behov for tilpasset veiledning til foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse, og vi har jobbet aksjonsrettet med barnevernsarbeidere i feltet. I denne delen gjør vi rede for hvordan vi metodisk har jobbet med oversettelse av foreldreveiledningsprogrammet PYC, og gir noen vurderinger av våre erfaringer.

2.1 Organisering

Utgangspunktet for prosjektet var å oversette PYC til norsk språk og kultur, og derfor en ganske praktisk tilnærming. Vårt anliggende var i første omgang å knytte til oss representanter fra kommunene som kjente feltet og fagspråket, slik at oversettelsene fikk legitimitet og kunne imøtekomme feltets behov. Det var ingen stor diskusjon om metodisk tilnærming til oversettelsene i forkant. Det ble imidlertid raskt klart at prosessen med kommunene ga erfaringer som åpnet for faglige utviklingsområder, og arbeidet var mye mer enn valg av relevante norske ord i tekst. Erfaringer med at diskusjoner og refleksjoner om ord også åpnet for spørsmål om kunnskap, forståelse og holdninger, ga et behov for å ta samtale opp på bånd. Prosjektet ble meldt NSD og fokus på hvordan prosjektet kunne bidra til utvikling og ny kunnskap kom inn som en tydeligere dimensjon. Formålet med prosjektet la større vekt på å dokumentere, analysere og formidle erfaringene med oversettelse og utprøving av foreldreveiledningsprogrammet PYC. Og det var fokus på erfaringene som ga grunnlag for at vi i prosjektet også stilte et overordnet spørsmål om foreldreveiledningsprogrammet PYC vil kunne gi tilpasset veiledning til familier i barnevernet hvor foreldrene har kognitive vansker?

Det har vært gjennomført 9 møter med barnevernsarbeidere i kommunene i tidsrommet fra mai 2014 til desember 2015. Møtene har hatt en varighet på 3-5 timer. Det er tatt notater og ført loggbok fra møtene, og fra november 2014 er møtene tatt opp på bånd. Alle lydfiler er

transkribert i programmet NVivo 10, og analysert i relevante kategorier. I denne rapporten er det kategoriene knyttet til oversettelse og språk som er de primære.

2.2 Aksjonslæring – aksjonsforskning

Prosessene i prosjektet kobler vi opp til forståelsen av aksjonslæring og aksjonsforskning. Aksjonslæring og aksjonsforskning har i utgangspunktet vært knyttet til skoleutvikling og skoleforskning, og innen utdanningsforskningen har det stått strid om dette er to sammenfallende eller to atskilte aktiviteter (Steen-Olsen & Eikseth, 2007). Noen mener at siktemålet er å forbedre praksis i et likeverdig samarbeid mellom forskere og forskende praktikere (Stenhouse, 1984), mens andre mener at praktikerne skal ha det avgjørende ordet (Carr & Kemmis, 1986). Tom Tiller har vært sentral i forskning om aksjonslæring og aksjonsforskning i Norge, og har gitt noen definisjoner (Tiller, 1999, 2006):

«Aksjonsforskning er ikke en metode eller en særegen type data, men et helhetlig forskningsopplegg av konstruktiv karakter hvor forskeren aktivt deltar i forandrende inngrep i det studerte feltet» (ibid s.43). Og om aksjonslæring sier han: «Aksjonslæring defineres som en aktivitet hvor praktikere lærer med utgangspunkt i konkrete handlinger, og hvor læring skjer på grunnlag av kritiske og systematiske refleksjoner over daglige erfaringer for å skape forbedringer i et kollegialt fellesskap» (ibid s.47). Men han påpeker samtidig at i samme prosjekt vil de to aktivitetene ofte foregå samtidig. Dialog og deltakelse er grunnlaget i aksjonslæring og aksjonsforskning, og vi kan si at det bygger på en transformativ tradisjon for læring hvor lærer og student i fellesskap utvikler kunnskap og læring (Heggen, 2008).

Vår inngang har vært gjennom aksjonslæring. Vi gikk inn i dette prosjektet med oppgaven å oversette foreldreveiledningsprogrammet PYC sammen med kommunene. Gjennom omfattende gjennomgang av tekst og kobling til kommunens egne erfaringer, jobbet vi fram et program i et språk som vi kunne være enige om ivaretok både programmets intensjon og feltets behov. I prosessen har det vært systematisk og kritisk refleksjon over kommunens egne erfaringer som har gitt grunnlag for valg av de beste formuleringene. Samarbeidet har vært fundert på dialoger og refleksjoner, og opplevelsen av likeverd har vært sentral. Vår rolle har allikevel vært å fortolke praksis gjennom noen nye briller, og stille relevante faglige spørsmål til etablerte «sannheter».

2.3 Deduktiv/induktiv

Å skulle oversette et evidensbasert foreldreveiledningsprogram fra australsk språk og kultur til norsk språk og kultur kan i utgangspunktet være en ganske deduktiv tilnærming til feltet. Vi hadde et sett av ulike tekster som skulle oversettes, og var i utgangspunktet mest opptatt av å få svar på hva som kunne være riktige formuleringer. Men etter hvert som oversettelsesarbeidet gikk framover ble det mer og mer klart for oss at oversettelse ikke kunne være en tilnærming hvor vi bare skulle få svar på oppsatte spørsmål, men i større grad en tilnærming hvor vi også måtte ta hensyn til situasjonene som oppsto i prosessen. *På den måten* ble den kvalitative tilnærmingen til feltet mer induktiv, og vi ble opptatt av hvordan nye forhold som kom opp også påvirket selve oversettelsen. Slik ble vår tilnærming en interaksjon mellom deduktiv og induktiv tilnærming, noe som ikke er uvanlig i kvalitative studier (Postholm, 2010). I de transkriberte lydopptakene fra møter med kommunene ser vi hvordan nye opplysninger, situasjonsbeskrivelser og erfaringer mellom møtene påvirker oversettelsen. Det er fortellinger og kritisk refleksjon gjennom dialog som ga grunnlag for nye perspektiver på hva som kunne være rett tekst. Og språket i teksten endres flere ganger i prosessen, selv om mening og innhold i programmet opprettholdes. Eksempelvis ble Intervensjonsutvikling gjennom lange diskusjoner til Etablering av samarbeid (del 1), og Barneomsorgskompetanse til Praktisk omsorgskompetanse (del 3.1.) i prosessen fra første oversettelse til endelig versjon.

2.4 Aksjonsforskning

Vår oppgave i denne første prosessen er bl.a. å dokumentere erfaringene fra oversettelsen. Gjennom aksjonslæringen har vi vært deltakere i den samme prosessen som barnevernsarbeiderne fra kommunene, og har vært deltakere i feltets endrings- og utviklingskompetanse (Tiller, 2004). Hvis vi ser aksjonsforskning som en sosiokulturell prosess vokser forskningsarbeidet fram i en sosial samhandlingskontekst mellom oss som forskere og barnevernsarbeiderne som praktikerne i prosjektet (Steen-Olsen & Eikseth, 2007). Det sosiokulturelle perspektivet vektlegger at læring er situert i bestemte kontekster. Læring skjer ikke som individuelle læringsaktiviteter, men påvirkes av kulturen og omgivelsene den foregår i. Kulturen er dynamisk og omgivelsene er i forandring, og deltakelsen er alltid basert på forhandling og reforhandling av mening (Lave & Wenger, 2003). Det betyr at forståelse og erfaring er i et konstant samspill. Vi delte våre forskjellige forståelser (konstruksjoner) av virkeligheten slik vi hadde erfart den, og gjennom det arbeidet vi fram en ny og etter hvert felles forståelse som ga innspill til et bedre språk.

Aksjonsforskning med ambisjoner om å forbedre praktisk yrkesutførelse griper inn i mange funksjoner, og valg av faglig tilnærming kan være viktig (Johnsen & Sjøvoll, 2008). Oversettelsen av programmet til norsk språk og kultur er en liten del av et større prosjekt, og vi har derfor ikke i denne rapporten gått inn på utprøving og implementering av programmet. Vi plasserer oss i det Schmuck (2006) betegner som responsiv aksjonsforskning. Han beskriver to design for aksjonsforskning, og vektlegger at forskjellen er når i prosessen datainnsamlingen skjer. Proaktiv aksjonsforskning tar utgangspunkt i et erkjent problem som ønskes løst. Forskningen starter med aksjonen, og datainnsamlingen skjer i etterkant av dette. I en responsiv aksjonsforskning må derimot data samles inn, reflekteres over og knyttes opp mot teori før selve aksjonsplanen utformes og iverksettes. I vårt prosjekt har vi basert oss på forskningsresultater som allerede finnes, forstått som det evidensbaserte foreldreveiledningsprogrammet PYC, og vår første aksjon er å samle og systematisere data som grunnlag for hovedaksjonen som kommer etterpå. Hovedaksjonen i vårt aksjonsforskningsprosjekt vil være utprøving av PYC i praksisfeltet.

På mange måter kan prosessen med datainnsamling, refleksjon over de innkomne data, ny datainnsamling, ny refleksjon og å knytte disse refleksjonene opp mot teori, sees på som en aksjonsforskningsprosess i seg selv (Nonskar, 2011). Schmuck (2006) beskriver responsiv aksjonsforskning i 6 trinn; 1) data samles inn og systematiseres, 2) analyse av data, 3) tilrettelegge forandringer, 4) prosjektet realiseres, 5) utprøving av ny praksis og 6) ny innsamling av data. I vårt prosjekt har vi nå gjennomført trinn 1 og 2, og jobber med designet på trinn 3. I denne første fasen har vi samlet data om feltets erfaringer med programmet, primært med fokus på hvordan teksten gjenspeiler hensikt og fungerer i feltet. Vi har også analysert dataene fortløpende gjennom en kritisk utviklingsdialog (Tiller, 2004) med kommunene. Den fasen vi nå står i handler om å evaluere, reflektere og kritisk gå gjennom de dataene vi har om oversettelsen, og gjennom refleksiv forskning (Dale, 1993) vurdere hvordan nye tiltak kan etableres i feltet. Nye tiltak vil da være knyttet til hovedaksjonen i en responsiv aksjonsforskning, for oss utprøving av PYC, som grunnlag for å besvare problemstillingen om foreldreveiledningsprogrammet PYC vil kunne gi tilpasset veiledning til familier i barnevernet hvor foreldrene har kognitive funksjonsnedsettelse.

Vårt endelige forskningsdesign om utprøving av PYC i Norge er under utvikling. Den metodiske tilnærmingen vil fortsatt være kvalitativ og koblet til responsiv aksjonsforskning. Gjennom denne første delen av prosjektet er vi også blitt nysgjerrige på feltets kunnskap og forståelse av målgruppa foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse, og ønsker å se nærmere på dette i et fenomenologisk hermeneutisk perspektiv (Postholm, 2010). Det fenomenet vi

ønsker å studere er barnevernsarbeideres endring i forståelse og holdninger til foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse.

2.5 Etisk refleksjon

Å jobbe med barneverntjenestens erfaringer i oversettelse av foreldreveiledningsprogrammet PYC har stilt oss overfor etiske utfordringer. Erfaringene er knyttet til enkeltepisoder i barnevernet, og for å ta likeverdig del i utviklingen av tekst må historier deles. Den etiske grunnlinjen er ifølge Schmuck (2006) at ingen deltakere på noe vis må bli skadelidende av aksjonsforskningen, og ettersom kontinuerlig forbedring er det overordnede målet må aksjonen komme både deltakerne og organisasjon til gode. Dette medfører høyere etiske krav til aksjonsforskning enn til tradisjonell forskning (Nonskar, 2011). I vårt prosjekt er den etiske utfordringen både knyttet til aksjonsforskning som metode og til barnevernets taushetsbelagte innhold. Vi har derfor behandlet lydfiler strengt konfidensielt og lagt stor vekt på å anonymisere alle utsagn i publisert tekst. Vi har også anonymisert geografi og nærmere beskrivelser av hvilke barneverntjenester som deltar i prosjektet. Fordi det i framstilling av data ikke har hatt særlig betydning hvem som sa hva, er framstillingen beskrevet med person A,B,C, osv.

Postholm (2010) mener også at det nære forholdet mellom forskere og deltakere kan bli så fortrolig gjennom prosessen at deltakerne kan komme med informasjon som er fortrolig. Det er da forskerens etiske oppgave å skille privat og fortrolig informasjon fra informasjon som kan belyse problemstillingen (ibid s. 148). I vårt prosjekt har vi møttes i 9 lange møter og hatt flere felles utflukter i løpet av et år, og vi er etter hvert ganske fortrolige. Men vi håper og tror at vi ikke har blandet fortrolig informasjon inn i materialet, og har vært i dialog om informasjon med barnevernsarbeiderne gjennom hele prosessen.

3 Resultat

3.1 Noen sentrale funn i oversettelsen

Da vi meldte prosjektet til NSD var vi opptatt av å koble oversettelsen til barneverntjenesten og språket i lov om barnevernstjenester. I prosessen så vi imidlertid at for mye avgrensning til loven kunne gjøre programmet mindre anvendelig i andre sammenhenger, og at for sterk kobling til språket i lovteksten kunne medføre at andre etater som f.eks. helsestasjonen finner programmet mindre anvendelig. Så selv om det er barnevernsarbeidere som har vært med i oversettelsesarbeidet, har vi så langt som mulig forsøkt å ta utgangspunkt i et generelt fagspråk innen foreldrekompetanse i den ferdige teksten. I diskusjonene om relevant språk fant vi det allikevel viktig å ha lovbestemmelsene med oss. Flere av representantene fra kommunene var veldig opptatt av at programmet måtte kunne inngå som en del av barnevernets handlingskjede med tiltaksplaner hvis det skulle bli brukt.

B: §4.5. er paragrafen som omhandler at vi må ha en tiltaksplan

C: eller hvordan den skal følges opp - har jeg skjønt det riktig?

B: og at vi må ha og hva den skal omhandle og ja.....

A: men det kommer ingen tiltaksplan uten at vi har et vedtak etter 4.4.

B: hvis tiltaket er en del av § 4.4. vil PYC kunne være del av barnevernets hjelpetiltak.

Ethvert opplegg som vil komme i tillegg til lovpålagte oppgaver vil ha mye vanskeligere for å bli brukt i den daglige handlingstvungen. Barnevernlovens § 4-5 pålegger barneverntjenesten å utarbeide en tiltaksplan for hvert barn som mottar hjelpetiltak. Vi plasserer derfor PYC som del av barnevernets tiltaksplan – dersom grunnlaget for samarbeidet med familien er del av et barnevernstiltak.

I veileder for tiltaksplaner i barnevernet (2006) legges det vekt på tre hovedintensjoner bak barnevernlovens bestemmelse om at det skal utarbeides tiltaksplaner i alle saker hvor det iverksettes tiltak. Den ene intensjonen er å styrke den faglige kvaliteten i arbeidet, den andre er å understøtte dialog og myndiggjøring og den tredje er å sikre god forvaltning og rettsikkerhet. Tiltaksplanen skal så konkret som mulig fastsette mål for den innsatsen som skal settes inn, konkretisere innholdet i tiltakene, angi et tidsperspektiv for tiltakene og fastsette når og hvordan tiltaksplanen skal evalueres. Reell nytte avhenger av at utarbeiding og bruk av tiltaksplaner inngår som en naturlig del i det daglige barnevernarbeidet, ikke minst i samhandlingen med dem planen angår (ibid s.12). PYC bygger på tett samarbeid med familien hvor det er familien som setter mål for samarbeidet, og vil kunne inngå som konkrete

arbeidsplaner for bl.a. å sikre kvalitet i barnevernets tiltaksarbeid. I andre virksomheter vil PYC kunne inngå som en sentral del av virksomhetens handlingsplaner for familien.

En annen diskusjon som kom opp tidlig var diskusjonen om hvem disse foreldrene er. Det var særlig gjennom eksempler i oversettelse av manualene at barnevernstjenestene reagerte. F.eks. begynte en oversettelse om hvordan man skal bade et barn med punktet: «sette proppen i karet». Dette ble fra barnevernstjenestene opplevd som et så høyt detaljeringsnivå at om foreldrene ikke skjønnte at de måtte gjøre det, kunne de ikke ha barn. Det ble derfor viktig å jobbe med eksempler som imøtekom en bedre forståelse av hvem disse foreldrene er, og hvilke konkrete problemer de kan streve med

A: Hvis vi går ut med det - på det nivået - så er det mange i barnevernstjenesten som ikke finner dette relevant. Jeg tror vi er helt nødt til.....

B: vi må ha noen eksempler som passer

C: tenker dere at det blir for detaljert. (...)?

A: ikke detaljene - men det er nivået. Vi må finne andre ting - andre eksempler

C: flott, kom med noen eksempler vi kan bruke

B: f.eks. rutiner. Mange av våre foreldre kan streve med gode kveldsrutiner. De vet jo hvordan de skal gjøre det, men de får det ikke til

A: for de møter mye motstand ikke sant - hos barna

B: men i alle fall at det blir eksempler som gjør at folk tenker at det er viktig og ikke blir så svakt fungerende at det er helt uinteressant.

I oversettelsen er derfor noen av eksemplene byttet ut med eksempler som er bedre tilpasset forståelse av målgruppa foreldre og norske forhold.

Men som vi ser i sitatet over er det ikke detaljeringen i programmet som er et problem. Gjennom oversettelsesarbeidet viser flere av barnevernsarbeiderne til at det nettopp er detaljeringsnivået som gjør programmet anvendelig. I en familie som viste god framgang i utvikling av foreldrekompetanse etter at barnevernsarbeideren hadde brukt noen av prinsippene i PYC, spurte hun hva som nå var forskjellen.

Det jeg spurte om var hva er det som gjør at du synes du får det til nå? For hun har fått mye veiledning og hun har vært på familiesenter. *Det at vi har snakket veldig mye om det, det at du har tatt ting for ting, og veldig konkret. Også har vi ikke blanda så mye, vi har tatt en ting av gangen.* Det var viktig for henne. (...). Og der hvor hun måtte ha flere påminninger, det jobbet vi ekstra med. Og det hørte jeg hun ble mere bevisst på også. Jeg ga henne en bok hvor hun skulle skrive litt mellom hvert besøk. Bl.a. bruker hun masse ord, og han gutten hennes er så lei av de orda altså. *Å, jeg orker ikke å høre* sier han til slutt nå. Så når hun er blitt minnet på at hun skal snakke mindre og gjøre mer, og det høres ut som hun blir mere bevisst på. Det at hun tar det veldig konkret, da er det jo PYC da.

Også gutten gir uttrykk for endring i samtale med barnevernsarbeideren.

A: Men det at han sa det sjøl, at hun var blitt strengere. For jeg spurte, sinna? Nei, men strengere, og hun sa det også at nå skulle hun bli strengere.

B: kanskje det handler om at hun er blitt tydeligere.

A: ja, at det er det han opplever at det er mere - det er ikke så mye ord som bare flyr rundt.

Den samme familien har etter hvert mange sjekklister som fungerer som huskelister, og sist kunne mor melde at permen også er med på ferie! For denne familien mener vi å kunne se at beskrivelsen av ulike handlinger på et detaljeringsnivå som er tilpasset deres funksjonsevne har gitt muligheter til bedre omsorgskompetanse til barnets beste.

3.2 Endringer av ord i tekst

På bakgrunn av mange diskusjoner, refleksjoner og gjennomlesinger har vi kommet fram til noen konkrete endringer av ord i teksten i programmet. Vi mener endringene gjenspeiler norsk språk og kultur innen helse- og sosialfeltet og er gjenkjennelige for de som skal bruke programmet. Endringene av språk har ikke endret mening og innhold i programmet.

Intervensjonsutvikling = etablering av samarbeid.

Programmet PYC bygger på et samarbeid med foreldrene, og ordet intervensjon ble oppfattet som vanskelig og lite imøtekommende for familiene man skal samarbeide med. For å gjøre programmet så tilgjengelig som mulig ble intervensjonsutvikling derfor erstattet med etablering av samarbeid. Å etablere et samarbeid er et sentralt utgangspunkt for alt helse- og sosialarbeid, og erfaringer fra barnevernstjenestene er at det oppleves som mindre truende å invitere til samarbeid for foreldre som har kontakt med hjelpeapparatet.

PYC Målformular = PYC arbeidsplan

Sentralt i PYC er å sette opp mål sammen med foreldrene, og utvikle en plan for samarbeidet. I det opprinnelige programmet er denne planen omtalt som PYC målformular, mens den norske versjonen har valgt å betegne det som PYC arbeidsplan. Begrunnelsen er at arbeidsplaner er et kjent begrep i helse- og sosialfaglig arbeid, og at begrepet arbeidsplan kan kobles til barnevernets tiltaksplaner.

A: også er det en annen kjempeviktig ting når vi kommer inn og skal jobbe PYC ligger det jo allerede en tiltaksplan. Så da er det jo bestemt hva vi skal jobbe med. Og den må vi jo følge over i arbeidsplaner.

Men arbeidsplaner er også et kjent begrep innen helsestasjoner, habiliteringstjenester og familietjenester, og PYC arbeidsplaner vil kunne inngå i de tiltakskjedene disse tjenestene allerede har.

Sjekklistor, avstemningslister og oppgaveanalyser = sjekklistor.

Sentralt i programmet er beskrivelser og inndeling av handlinger i mindre deler tilpasset foreldrenes funksjonsevne. Når det f.eks. sies at du må leke med barnet ditt beskrives leken i konkrete handlinger som skal sikre kvaliteten på leken. Denne konkretiseringen settes opp i sjekklistor sammen med familien, og fungerer også som en sjekkliste for familien når de er alene i leken. Utprøving av PYC fra Sverige (Starke et al., 2013) viser at disse sjekklistene også fungerte positivt for at familiene kunne se sin egen utvikling. Detaljingsnivået i disse sjekklistene varierer, og i det opprinnelige programmet har ulikt detaljingsnivå på sjekklistene også ulike betegnelser. I den norske versjonen har vi valgt å omtale alle detaljerte beskrivelser som sjekklistor. Detaljingsnivået i disse listene må tilpasses hver enkelt families behov og funksjonsevne.

Det er sjekklistor for 9 ulike områder innen samspill og praktisk omsorgskompetanse, og egne sjekklistor for PYC veiledere i gjennomføring av programmet. I tillegg er det manualer for hvordan foreldrene kan beskrive hva som skjer, gi ros, gi oppmerksomhet og være et forbilde. Manualene fungerer som huskeliste og hjelp for foreldrene, og er konkrete beskrivelser av hva de kan gjøre. I veiledning kan det trenes konkret på ulike situasjoner med bakgrunn i disse manualene.

En av manualene i det opprinnelige programmet het ignorering og beskriver situasjoner hvor barnet presser og truer foreldrene med hyling, banning, klaging osv. Siden PYC er utviklet i Australia kan vi tenke at ignorering er del av deres barneoppdragelse, og derfor en naturlig måte å møte barnas press. Men både i Norge og Sverige er dette en lite anerkjent metode, og i diskusjoner om oversettelse har vi sett etter andre måter å veilede barnet. Sverige har valgt å erstatte manualen med en beskrivelse av hvordan foreldre kan håndtere f.eks. et barn med en negativ atferd (Mensas, 2014 s.17). Den samme konklusjonen er gjort i vårt oversettelsesarbeid, og ignorering er der erstattet med å ta ledelse.

A: jeg synes det mangler noe - jeg leser fra samspill, gi ros - oppmerksomhet - beskrivelser - ignorere. Da gjelder det jo å ta ledelse. Hvis vi tar bort hele den ignoreringsdelen da så mangler jo det å ta ledelsen.

B: vi må antakelig kalle det noe annet. For tematikken er jo all right. Men det må være i en kontekst

C: det må jo alt være da

B: men det kan jo hende en skal kalle det å ta ledelse. Sjekkliste for en god samtale når barnet utfordrer. Hvordan tar du ledelsen. Det kan jo være en type overskrift da.

Diskriminerings trening = lærende trening

PYC bygger på prinsippene i sosial læringsteori, og språket i programmet er preget av dette fagspråket. Diskriminerings trening er forklart i programmet som en trening hvor foreldrene får eksempler av riktige og uriktige framføringer av en ferdighet. F.eks. når foreldrene skal forstå hvordan et barn bør kle seg om vinteren kan man ta fram et riktig klesplagg og deretter et feil klesplagg, og etterpå spørre hva de ville vurdere som riktig plagg til årstiden. I Sverige har de valgt å oversette diskriminerings trening til lærende trening, og vi vurderer dette som en god beskrivelse. Diskriminerings trening er derfor erstattet med lærende trening også i det norske programmet.

3.3 Formidling av prosjektet

Prosjektet er presentert på ulike konferanser nasjonalt og internasjonalt i 2013 og 2014.

2013

Thronsen,A. (2013). *Normalization at any cost? Challenges in Social Work with Parents with Intellectual Disabilities*. International University Week 2013: Bournemouth, England.

Prosjektet ble presentert på International University Week innen Erasmusnettverket SocNet98 i april 2013. Målgruppa var studenter og lærere innen utdanning i sosialt arbeid i Europa.

Thronsen,A. og Young,E. (2013). *Utviklingshemming og foreldreskap. Om PYC I Norge*. Uppsala: Forskernettverket I SUF-Kunnskapscentrum. 24.10.2013. Prosjektet ble presentert i forskernettverket tilknyttet SUF Kunnskapscentrum i Uppsala. Målgruppa var forskere og utøvere innen feltet foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse

Thronsen,A. (2013). *Utviklingshemming og foreldreskap*. Porsgrunn: Dagskonferanse om Barn med funksjonsnedsettelse. 26.11.2013. Prosjektet ble presentert på en konferanse om barn med funksjonsnedsettelse ved Høgskolen i Telemark. Målgruppe var forskere, utøvere og representanter fra statlige og departementale virksomheter innen området.

2014

Thronsen,A. og Young,E. (2014). *Parents with intellectual disabilities and their children. Description of Parenting Young Children – PYC*. International University Week 2014: Leuven, Belgia. Prosjektet ble presentert på International University Week innen Erasmusnettverket SocNet98 i april 2014. Målgruppa var studenter og lærere innen utdanning i sosialt arbeid i Europa.

Thronsen,A. og Young,E. (2014). *Utviklingshemming og foreldreskap. Om foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse*. Horten: Videreutdanning i Samhandlende lederskap. 09.04.2014. Prosjektet ble presentert på videreutdanning i regi av bl.a. Høgskolen i Telemark og Høgskolen i Buskerud og Vestfold. Målgruppa var barnevernsarbeidere med lang erfaring innen barnevern.

Thronsen,A. og Young,E. (2014). *Utviklingshemming og foreldreskap. Om foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse*. Lillehammer: NNF 6. forskningskonferanse. 05.05.2014. Prosjektet ble presentert på forskningskonferanse om funksjonshemming. Målgruppe var forskere, utøvere og forvaltere innen tiltak og tjenester til mennesker med funksjonsnedsettelse.

Thronsen,A. og Young,E. (2014). *Foreldre tross alt – om foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse i barnevernet*. Oslo: Norges barnevernkongress. 18.09.2014. Prosjektet ble presentert på forskningskonferanse om barnevern. Målgruppe var forskere, utøvere og forvaltere innen barnevern i Norge.

3.4 Finansiering

Prosjektet er gjennomført med interne midler i form av noe tid til FOU for prosjektlederne og interne samarbeidsmidler for utvikling av praksissamarbeid fra Høgskolen i Telemark. Det har ikke vært mulig å frikjøpe barnevernsarbeidere som deltar i prosjektet.

I 2013 ble det i samarbeid med NFU Norge søkt Extrastiftelsen om finansiering til oversettelse og utprøving av PYC, i 2014 ble det søkt BUF-dir og i 2014 og 2015 ble det søkt Wøienstiftelsen om finansiering av prosjektet. Med alt forbehold om at søknadene ikke har vært gode nok er vår opplevelse også at kunnskap om foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse har et så lite fokus i Norge at temaet i våre søknader ikke oppleves som interessante. Mangelen på økonomisk støtte til gjennomføring av prosjektet har derfor gjort at oversettelsen har tatt lenger tid enn først forventet.

For 2016 er det gitt en forhåndsgaranti fra Høgskolen i Telemark for å kunne gjennomføre opplæring av veiledere i PYC. Videre finansiering er pr. d.d. ikke sikret.

3.5 Opplæring i PYC

I Norge skal første grunnutdanning gis 9. til 11. februar 2016. Det er Lydia Springer og Anna Nylén fra SUF KC, Uppsala, Sverige som gjennomfører undervisningen, og Sandra Melander

fra SUF KC som følger opp med metodestøtte 7 ganger vår/høst 2016. Det er 15 plasser, og invitasjon er sendt ulike kommuner, statlige familiesentre og enkeltpersoner som har erfaring med denne gruppen foreldre. I forkant av opplæringen inviteres det til en kort innføring om hva som kjennetegner kognitive/intellektuelle funksjonsnedsettelse. Opplæringen skal gi et grunnlag for bedre å forstå hvem disse foreldrene er.

Oppfølgingen med veiledning og metodestøtte vår og høst 2016 vektlegges særskilt.

Følgforskningen av PYC i Sverige (Mc Hige & Starke, 2015) viser at PYC veiledere der særlig vektlegger viktigheten av å utveksle kunnskap og reflektere over sine egne prestasjoner sammen med kollegaer. Vi håper vi i Norge også kan etablere mer permanente grupper for metodestøtte utover 2016, slik at erfaringer kan deles og programmet videreutvikles.

4 Diskusjon

Det er ulike erfaringer fra oversettelsesarbeidet som kan være aktuelt å diskutere i denne rapporten. For å belyse problemstillingen om hvordan etablerte føringer i lov om barneverntjenester kan tilpasses oversettelse av PYC fra australsk språk og kultur til norsk språk og kultur, har vi valgt å avgrense diskusjonen til noen sentrale problemstillinger knyttet opp mot veileder for tiltaksplaner i barnevernet (2006) og den siste kunnskapsoversikten om barnevernets hjelpetiltak fra september 2015 (Christensen et al., 2015, Christensen, 2015). I rapportene trekkes det opp noen veivalg og utviklingsmuligheter for barnevernets hjelpetiltak, og vi belyser hvordan våre erfaringer med PYC imøtekommer noe av dette. Avgrensingen er valgt for å plassere PYC inn i nåværende og framtidige utfordringer i barnevernet, og på den måten vurdere om den tilnærmingen og forståelsen som ligger til grunn for foreldreveiledningsprogrammet PYC kan være et supplement til barnevernets etablerte hjelpetiltak.

4.1 Å sette felles mål

PYC er basert på et tett samarbeid med foreldrene, og mål for arbeidet skal ha fokus på barnet og bygge på foreldrenes styrker og det de ønsker å oppnå med samarbeidet. I den opprinnelige teksten i programmet står det at foreldrene skal velge samarbeidsområder, og ordet velge reiste diskusjoner i oversettelsesarbeidet.

A: Foreldrene skal velge. Det er vel der vi.....

B: jeg tror vi har litt problemer med den jeg. At foreldrene skal være så veldig deltakende her og mene så mye og.....

A: få lov til å velge hva de vil jobbe med

C: vi har jo noen erfaringer med.....

D: ja, at det er helt bak mål noe av det

E: ja, men jeg tror det er litt vanskelig.....det tar litt tid før man kommer dit mange ganger

B: spørsmålet er vel hva de kan velge. De kan ikke velge om de skal pusse tennene eller ikke, men det er vel noe i den situasjonen de kan velge kanskje.....

E: dette legges jo opp til et veldig foreldrefokus da, i forhold til den biten.

B: det er norske standard vi må ta utgangspunkt i

A: ja, men samtidig så må vi kunne være litt kritiske til vår holdning om at vi skal gjøre noe med noen hele tiden. Utfordringen er vel hvordan kan vi være likeverdige fordi om vi er forskjellige. Vi er jo like verdige selv om vi har ulike roller

D: og kanskje er det sånn at man må si: du velger en ting og jeg velger en annen. Det er jo måter å gjøre det på

B: men det er vel ikke lagt opp til det her. For her er det vel lagt opp til at endring og læring er metoden vi nå lærer om. At det også er fokus på det som fungerer, og da må vi endre litt holdning kanskje - som har jobbet i barnevernet og er vant til å bestemme, dirigere og ordne.

At barnevernet har vært vant til å «bestemme, dirigere og ordne» (informant B) i samarbeid med familier er kanskje ikke en oppfatning som deles av alle, men diskusjonen over viser at det knyttes noen bestemte oppfatninger til at foreldrene skal få velge hva de vil jobbe med. Noen ganger kan det være vanskelig for foreldrene å finne mål, spesielt hvis samarbeidet er begrunnet i Lov om barneverntjenester. Foreldre som kommer inn i programmet er kanskje ikke enig i at det finnes et problem, eller de kan mene at det eneste problemet i deres liv er forstyrrelser fra andre, som f.eks. barnevernet. Hvis det er opplevelsen må det også være utgangspunktet for samarbeidet. Utfordringen for veileder er å hjelpe foreldrene til å finne en måte å møte akkurat det problemet på. For eksempel kan det være lurt å diskutere med foreldrene hva de faktisk får til i foreldrerollen, og hvilke positive handlinger som ville føre til mindre forstyrrelser fra ulike offentlige etater i deres liv. Å ta utgangspunkt i mestring gir ofte et bedre grunnlag for å sette felles mål.

Veileder for tiltaksplaner i barnevernet (2006) hevder at sentrale elementer i godt faglig barnevernarbeid er et konstruktivt samarbeid med dem tiltakene angår. *«Det etterstrebtes en åpen kommunikasjon der informasjon og vurderinger formidles og etterspørres, og en beslutningspraksis der klientene har myndighet og innflytelse. Utarbeiding og oppfølging av tiltak og tiltaksplaner er derfor et samarbeidsprosjekt der ungdom, større barn og foreldre medvirker og hvor de så langt som mulig skal finne sine egne formuleringer igjen i mål og prioriteringer»* (ibid s.12). Veilederen kom i 2006, og nesten 10 år senere finner forskerne at samarbeidet er mangelfullt og *«at det bør utvikles metodikk og eventuelt etableres andre fora som understøtter barn og foreldres medvirkning og innflytelse for at tiltaksplaner og ansvarsgrupper skal fungere»* (Christensen et al., 2015 s.10). At PYC baserer seg på et samarbeid med familien betyr at rollene må avklares. I PYC er det foreldrene som «eier» sine mål, og målet for et vellykket tiltak er at foreldrene ser seg selv som aktive deltakere i prosessen. Fordi det er viktig at foreldrene forstår sin rolle i å imøtekomme barns behov, og at målet for tiltaket er utviklingsfremmende og til barnets beste, er det helt sentralt i PYC å veilede foreldrene til relevante samarbeidsområder og realistiske mål. Alle tiltak skal ta utgangspunkt i foreldrenes ressurser og bygge videre på hva foreldrene faktisk kan gjøre. På den måten veiledes foreldre også til å ta nye utfordringer. Veileder for tiltaksplaner i barnevernet (2006) legger vesentlig vekt på at gode målsettinger er avgjørende for at en tiltaksplan skal være et funksjonelt arbeidsredskap. Det er målsettingene som skal uttrykke

hva som er hensikten med tiltak som iverksettes, og målsettingene begrunner og legitimerer tiltakene. De spør: «Uten gjennomtenkte og omforente målsettinger, hva skal en da evaluere?» (ibid s.15). Derfor stiller også Veilederen (2006) opp noen helt sentrale spørsmål om sammenheng mellom mål og situasjonsbeskrivelse, om målene fokuserer på barnet, om de er realistiske og oppnåelige og om de er konkrete. De spør også om det er enighet eller avklart uenighet om målene? Alle disse spørsmålene mener vi er ivaretatt i grunntanken i PYC. Fordi PYC fokuserer på barnet gjennom å avhjelpe foreldrenes manglende kognitive kompetanse, vektlegges konkretisering av mål og forutsigbarhet. Det er helt vesentlig for disse foreldrene at de er en del av prosessen, at de forstår det som skal skje og at de forstår og kan evaluere når målet er nådd. Derfor tilstrebes det i PYC å bruke undervisningsmetoder som ivaretar foreldrenes medvirkning, og lage målsettinger som er tilpasset foreldrenes funksjonsevne og som gir foreldrene opplevelsen av måloppnåelse relativt raskt. Dette motiverer foreldrene til å jobbe videre med utvikling av egen foreldrekompentanse.

Forskningsoversikten (Christensen, 2015) viser at det foreligger noe kunnskap om hva som er vanlige grunner til å sette inn hjelpetiltak, men mye mindre om hva som er målsettingene med tiltakene, om samhandlingen mellom familien og barnevernets ansatte, om felles eller ulik forståelse og om eventuelle forhandlinger om iverksetting og avslutning av hjelpetiltak (ibid s. 25-27). Dette til tross for at det for hver gang det brukes et hjelpetiltak skal utarbeides en tiltaksplan (Bvl. § 4-5) som nettopp skal inneholde prioriterte delmål som barneverntjenesten og familien er blitt enige om å jobbe mot. Fordi PYC forutsetter at det er foreldrene som «eier» målene mener vi forutsetningene for å ivareta felles målforståelse er god, og at PYC som arbeidsplan i barnevernets tiltakskjede vil kunne hjelpe barnevernstjenesten og foreldrene til å konkretisere målsettingen med tiltaket.

Veilederen (2006) hevder også at det er lite erfaring i barnevernet å få bekreftelse fra foreldrene på at de har forstått hva en tiltaksplan innebærer. Utgangspunktet er en omforent forståelse av hva tiltaksplaner er, og barnevernet forutsetter at foreldrene har forstått hva som blir sagt uten at man sjekker forståelsen ut med foreldrene. En av våre informanter sa noe om sine erfaringer etter å ha blitt kjent med ulike undervisningsmetoder i PYC:

At vi da kanskje bruker våre vanlige metoder - nemlig veiledning, verbalt, prøver å forklare mens de kanskje må ha noe helt annet - mere bilder, rollespill, demonstrasjoner for at de skal forstå. Også gjerne at de misforstår litt. Det er i alle fall min erfaring når du gir veiledning. Når du skal se hvordan de da bruker veiledning, når vi har observasjoner, så jeg jo hvor feil det ble. Og da er det jo klart at sånne ting og rollespill da fungerte det veldig bra.

Denne utfordringen er ikke bare knyttet til foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse, men i like stor grad til foreldre som p.g.a. rus og psykiske lidelser har problemer med

konsentrasjonen og foreldrerollen. Og ikke minst er utfordringen kjent fra flerkulturelle familier i barnevernet.

4.2 Til bruk i flerkulturelle familier

Forskningsskunnskap om barnevernets hjelpetiltak (Christensen et al., 2015) viser at barn med innvandrerbakgrunn i barnevernet har økt jevnt, at gruppen nå er overrepresentert blant hjelpetiltaksmottakerne, men at barn med innvandrerbakgrunn oftere mottar hjelpetiltak rettet mot barnet enn barn med norsk etnisk bakgrunn (ibid s 8-9). Forskning viser at slike hjelpetiltak oftest er barnehage, SFO og fritidsordninger i tillegg til råd og veiledning og økonomisk hjelp. Besøkshjem er i langt mindre grad brukt i disse familiene (ibid s. 131). Når rapportene samtidig viser til en utvikling hvor hjelpetiltakene i barnevernet har gjort en dreining fra hjelpetiltak rettet mot barnet til hjelpetiltak rettet mot foreldrene, kan det være nærliggende å spørre hvorfor dette ikke er tilfelle i flerkulturelle familier?

Christensen (2015) viser til en forskningsrapport av Križ & Skivenes fra 2010 som bl.a. finner at *«norske barnevernansatte mangler en strukturell forståelse av barns og familiers situasjon, slik at de ikke ser rasisme og diskriminering av innvandrere og minoriteter som relevant, at de har en sterkt individualistisk og endringsrettet forståelse av foreldre med minoritetsbakgrunn, og de forventer at foreldrene skal tilegne seg majoritetsspråklig og -kulturell kunnskap for barnas skyld»* (ibid s. 129). I vår oversettelse av programmet PYC ser vi også at begrepet *norsk standard* går igjen når vi diskuterer særlige utfordringer i barnevernet knyttet til flerkulturelle familier. Hva som vektlegges i barnevernets tiltak bygger i stor grad på hva som er dominerende i norsk kultur. Og mange trekker fram språkutfordringene. Når veiledningen må gå gjennom tolk og veiledningen i stor grad er verbal kan sannsynligheten for at det oppstår misforståelser være stor. Christensen (2015) vektlegger behovet for økt kunnskap om hvordan situasjoner og endringsmål beskrives av henholdsvis barnevernansatte, foreldre og barn, og at spesiell oppmerksomhet bør rettes mot barn og familier med innvandrerbakgrunn (ibid s. 10). I PYC er det en forutsetning at situasjoner beskrives og at mål konkretiseres sammen med familien.

I oversettelsesprosessen var det flere av barnevernsarbeiderne som til daglig jobbet i flerkulturelle familier. Fordi de var midt inne i diskusjoner og vurderinger av PYC tok de med seg prinsippene inn i disse familiene. Litt uspesifisert var erfaringene at ved å sette opp mål sammen og beskrive konkret ved hjelp av f.eks. bilder hva man faktisk skulle gjøre i f.eks. samspill med barnet, var det lettere å få familiene til å forstå hvorfor samspill var viktig.

A: jo, men samtidig tenker jeg at vi kommer til å bruke dette programmet på familier som ikke har..... og utenlandske f.eks.

B: for det er jo nettopp et poeng at en kan bruke det på foreldre som har språkvansker - ikke sant. Fordi det er så konkret så kan det brukes for å forklare for de som ikke snakker så godt norsk

C: ja, også kan du bruke det på foreldre som ikke har noe diagnose, men som har de samme utfordringene. Det er lettere å vise enn å forklare

B: ja, også de i gråsonen. IQ 80 og.....

Men kulturelt kan samspill ha mange utforminger, og igjen tar PYC utgangspunkt i foreldrenes styrker og hva de faktisk får til i foreldrerollen. I en familie var det f.eks. helt rituelt at mor brukte lang tid på badet med å smøre barnas kropp og hår hver dag, og for barna var denne situasjonen av stor verdi. Utfordringen var hvordan erfaringene herfra kunne overføres til andre situasjoner i familien hvor mor ikke hadde samme oppmerksomheten mot barna. Hva var det mor fikk til i den konkrete situasjonen som gjorde at barna satt så stor pris på det? Ved å ta utgangspunkt i en kartlegging av hva foreldrene faktisk får til og styrke foreldrene i det de er gode på, legger PYC grunnlaget for at foreldrene selv utformer mål for hva de vil oppnå i foreldrerollen. Dette fokuset erfarte vi at barnevernstjenesten i liten grad hadde noe bevissthet om.

A: vi kan vel når vi tenker på å skulle inn og hjelpe til så skal vi selvfølgelig hjelpe på alt de ikke mestrer. Men da glemmer vi ofte at vi må ha med det de mestrer for å gå inn på en positiv måte. Det er fort å glemme i en hektisk hverdag. Vi fokuserer på problematikken. Det er mye å huske på! Du detter i noen feller - du gjør det.

B: jeg tenker på dette med ressurser Hva får de til? Det spør vi jo aldri om i en undersøkelse. Det spør vi aldri etter. Når jeg er på hjemmebesøk - hva får de til? Da sitter vi der med Ipadene og observerer.....ikke det, ikke det - ikke sant? (latter i gruppa)

C: det er så godt beskrevet, men det er så sant

Hvis barnevernstjenesten forventer at flerkulturelle familier skal oppføre seg etter *norsk standard* kan det bli mange registreringer av hva familien IKKE får til. Christensen og kollegaer (2015) påpeker også viktigheten av at barn og familier med innvandrerbakgrunn ikke er en ensartet gruppe, men at de i særlig grad har behov for hjelpetiltak med en helhetlig tilnærming.

4.3 Samspill og praktisk omsorgskompetanse - enten eller/både og?

PYC består av to moduler. Den ene modulen handler om foreldrenes praktiske omsorgskompetanse. I det ligger f.eks. hvordan foreldrene bader, mater og steller en baby til hvordan de sikrer trapper, stikkontakter, farlige vaskemidler og askebeger. Den andre modulen handler om foreldre/barn og samspill. I det ligger hvordan foreldrene har kontakt med barnet, leker kvalitativt med barnet og reagerer på barnets form for kontakt. I disse modulene er det over 70 ulike sjekklister som beskriver handlingskjeder som foreldrene kan veiledes etter eller bruke som egne huskelister, eller det er muligheter til å lage egne sjekklister. Utgangspunktet for valg av modul og handling er observasjoner av familien og familiens mål for arbeidet.

Forskning viser at samspill mellom foreldre og barn og oppdragelse var dominerende tema i råd og veiledning, og at hjelpetiltakenes formål er konsentrert omkring foreldrenes ivaretagelse og samspill med barnet (Christensen et al., s.9). Forskerne fant at det var sammensatte problemområder som lå til grunn for hjelpetiltakene, og mener å kunne antyde at det har foregått en avgrensning og utvelgning av hvilke områder det skal jobbes med på bekostning av andre. De stiller spørsmål ved om tiltakenes formål er vel så mye bestemt av det tiltaket som blir satt inn som av barnets situasjon og behov, og om en tilnærming som i all hovedsak har foreldre-barn-samspillet i fokus i tilstrekkelig grad tar hensyn til andre forhold som har betydning for foreldrenes omsorgsutøvelse og barnas velferd (Christensen et al., s.240).

Erfaringer fra oversettelsesarbeidet av PYC er at barnevernsarbeiderne i begynnelsen fant det enklest å jobbe med delen om praktisk omsorgskompetanse. Den var konkret og det var enklere å observere hvilke praktiske oppgaver foreldrene ikke fikk til. Rutiner på hverdagslige oppgaver som klesvask, måltider, legge rutiner osv var ofte et problem, og gjennom konkretisering av oppgaven var det lettere å veilede foreldrene i hvordan de kunne få til bedre løsninger. Noen av barnevernsarbeiderne var også COS veiledere, og opptatt av samspill og tilknytning. De fant det i begynnelsen vanskelig å finne igjen samspill i PYC. Men gjennom å jobbe med praktiske omsorgsoppgaver fant de at det i situasjonene nødvendigvis også var samspill mellom foreldre og barn. Samspill ble etter hvert konkretisert i hvordan foreldrene kunne leke med barnet på en kvalitativ god måte, og hvordan foreldrene kunne bruke legging til å styrke samspill med barnet. I diskusjoner om konkretisering ble vi bevisst på hvor vanskelig det er å konkretisere hva samspill egentlig handler om, og hvordan vi skal beskrive hva foreldrene helt konkret kan gjøre. En mor i barnevernet illustrerer dette godt når hun litt

oppgitt sier at hun er bedt om å ha mer samspill med barnet sitt – men beklager at hun nå ikke har råd til flere spill. Denne erfaringen har de også i Sverige, og de diskuterer nå med miljøet i Australia om å konkretisere sammenhengen mellom praktiske handlinger og samspill tydeligere i de etablerte sjekklisterne.

Forskningen viser også at mange barnevernstjenester har organisert virksomheten i egne tiltaksstillinger/tiltaksteam, og forskerne peker på utfordringen ved at dersom disse stillingene i hovedsak jobber med samspillsveiledning er det vesentlig med avklaring av hvem som skal ivareta andre hjelpebehov og hvordan dette skal skje (Christensen et al., s.9). Foreldre opplever i størst grad å ha fått hjelp til å forstå barnets behov, i noe mindre grad å ha fått konkret hjelp med foreldreoppgavene (ibid s.101). PYC er selvsagt ikke alene svaret på denne utfordringen, men vi mener våre erfaringer viser at foreldreveiledningsprogrammet PYC kan være et godt alternativ for foreldreveiledning i både praktisk omsorgskompetanse og samspill mellom foreldre og barn.

4.4 Kompenserende eller endrende hjelpetiltak?

Det har vært en tydelig politisk og faglig føring at bruken av hjelpetiltak i barnevernet bør dreies fra kompenserende til endrende tiltak. Christensen og kollegaer (2015) har i sine studier valgt å dele hjelpetiltak inn i støttetiltak (f.eks. besøkshjem, økonomisk hjelp, barnehage m.fl.) og veiledningstiltak (råd og veiledning, foreldreveiledningsprogrammer, miljøarbeider m.fl.), og finner at det har skjedd en dreining mot vekt på veiledningstiltak.

«Råd og veiledning til foreldrene var det klart mest brukte hjelpetiltaket for de 245 barna i nærstudien uansett hva som var bakgrunnen for å iverksette hjelpetiltak. Når det ble satt inn støttetiltak, var det oftest i kombinasjon med veiledningstiltak. (...) Råd og veiledning er en tiltakskategori med sterkt varierende innhold, for eksempel når det gjelder varighet og hyppighet av kontakt og hvorvidt det var saksbehandler eller spesielle veiledere som representerer tiltaket. Mens manualbaserte veiledningsprogram utgjør en mindre andel av veiledningstiltakene totalt, var det i delstudien om råd og veiledning like vanlig med veiledning basert på spesifikk metodikk som på en mer generell sosialfaglig metode. Samspill mellom foreldre og barn og oppdragelse var det dominerende tema i råd og veiledning» (Christensen et al., s. 8).

Som hjelpetiltak for foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse er denne dreiningen veldig interessant. På linje med mange andre funksjonsnedsettelse kan kognitive funksjonsnedsettelse være medfødt og vanskelig endres. Alle forstår at dersom en person sitter i rullestol p.g.a. lammelser må hjelpetiltak kompensere for de vansker den fysiske funksjonsnedsettelsen medfører. Dette gjelder også om personen trenger et praktisk

hjelpetiltak i rollen som foreldre. På samme måte er høreapparat og briller permanente hjelpemidler for personer med nedsatt hørsel eller syn. Men når vi snakker om kognitive funksjonsnedsettelse blir spørsmålet om permanente hjelpetiltak ofte nedvurdert. For foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse som trenger permanente hjelpemidler som er tilpasset funksjonsevnen for å huske daglige rutiner og avtaler, sjekklister for å mestre leksehjelp og manualer for å fungere i samspill med barnet, vil dette være hjelpetiltak som kompenserer for funksjonsnedsettelsen. Om hjelpetiltakene må være til barnet er selvstendig er det allikevel enkle og rimelige kompenserende tiltak for foreldrenes manglende funksjonsevne for bedre å ivareta barnets beste. Da må det ikke være som en svensk mor med kognitive funksjonsnedsettelse fortalte fra sin historie om sosialtjenesten som hadde satt inn nødvendige hjelpetiltak, men da hun mestret foreldrerollen med hjelpetiltak ble de tatt bort.

Ingen ville tenke på å frata noen briller, høreapparat eller rullestol etter 6 mnd. fordi de tenkte at de nå kunne se, høre eller gå? Kognitive funksjonsnedsettelse kan vanskelig endres, men det finnes hjelpetiltak som kan vise om det er mulig å kompensere for manglende funksjon i foreldrerollen. Vi mener PYC langt på vei vil kunne imøtekomme behovet for en slik utprøving. Barnets beste er helt sentralt i vurdering av foreldrenes omsorgskompetanse, og hjelpetiltaksprosjektet (Christensen et al., s. 246) har vist at barna og familiene deres har ulike og sammensatte behov for hjelp. Det tilsier at barneverntjenestene bør ha et differensiert utvalg av hjelpetiltak.

5 Konklusjon

Gjennom arbeidet med oversettelse av foreldreveiledningsprogrammet PYC har vi erfart hvor vanskelig det er å snakke om foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse i Norge. Store deler av arbeidet fra 2013 til 2015 har vært å berede grunnen for at denne målgruppa faktisk omtales innen helse- og sosialfagsfeltet generelt og barnevernsfeltet spesielt. Bevisstheten om at personer med kognitive funksjonsnedsettelse har barn var liten da vi første gang presenterte prosjektet PYC på ulike konferanser. Et helt sentralt spørsmål ble derfor hvem vi snakket om. Det ble tidlig klart for oss at vi ikke kunne bruke betegnelsen utviklingshemmet om disse foreldrene. I diskusjoner ble det å være utviklingshemmet forbundet med forestillingen om å være som et barn eller ha Downs Syndrom. Rapporten fra NTNU samfunnsforskning (Tøssebro et al., 2014) beredte imidlertid grunnen for tydeligere diskusjoner om målgruppa, og vi håper at vi i denne rapporten også har greid å skape et bilde av hvem disse foreldrene er og hvilke utfordringer de har.

Det er ca. 600 barn pr. år som har foreldre med ulike former for kognitive vansker i Norge (Tøssebro et al., 2014). Disse barna trenger at foreldrene har tiltak som er tilpasset deres funksjonsevne for å ivareta barnets beste. Vi mener PYC langt på vei kan være et slikt tiltak. Ved å plassere våre erfaringer med oversettelse av PYC inn i en diskusjon mellom intensjonene i Veileder for tiltaksplaner i barnevernet fra 2006 og de siste forskningsrapportene om hjelpetiltak i barnevernet fra 2015 (Christensen, 2015, Christensen et al., 2015) håper vi å ha belyst noen av PYC programmets styrker og svakheter. Vi har særlig trukket fram fire områder til vurdering.

Å sette mål sammen. Dette er et helt sentralt prinsipp i veilederen fra 2006, mens forskningsrapportene (2015) viser at familiene og barna i altfor liten grad trekkes med i prosessene om utforming av mål for hjelpetiltak. I PYC er det familiene som «eier» målene, og hele programmet bygger på familiens deltakelse. Dersom programmets intensjoner følges vil foreldrene og barna kunne ha stor innvirkning på sine hjelpetiltak.

Til bruk i flerkulturelle familier. Forskningsrapportene om hjelpetiltak i barnevernet (Christensen, 2015, Christensen et al., 2015) viser et stort behov for tilpasset veiledning av familier med annen kulturell bakgrunn enn norsk. Fordi PYC er tilpasset familier hvor abstrakt tenkning og refleksjon over egen situasjon kan være et problem, bruker programmet konkrete opplæringsmetoder, bilder, sjekklister og rollespill. Erfaringer viser at disse opplæringsmetodene også fungerer bra i familier hvor språk kan være et problem, og hvor verbal veiledning via tolk er en utfordring. Problemstillingene i familien kan selvsagt være

andre enn språk og PYC vil i noen tilfeller ikke være nok, men den konkrete tilnærmingen til veiledning av foreldrene viser seg å være nyttig.

Samspill og praktisk omsorgskompetanse - enten eller/både og? Forskningsrapportene (Christensen, 2015, Christensen et al., 2015) viser at samspill har et stort fokus i barnevernet pr. d.d., og forskerne etterspør hvordan fokus på foreldrenes praktiske omsorgskompetanse ivaretas. I PYC er det utviklet egne opplegg og mange sjekklister innen delen om Praktisk omsorgskompetanse og delen om Samspill foreldre/barn. Det gjør at de to delene må sees i sammenheng, og familiene utfordres på å sette mål for begge områdene. Erfaringer fra Sverige (Starke et al., 2013, Mc Huges & Starke, 2015) viser at når det jobbes med praktiske foreldreoppgaver jobbes det også med familiens samspill. Det er gjennom de praktiske oppgavene at familien viser hvilke samspill de har, og arbeidet gir grunnlag for både en god kartlegging og utvikling av egne tilpassede tiltak.

Kompenserende eller endrende hjelpetiltak? Forskningen viser (Christensen, 2015, Christensen et al., 2015) at det har vært en tydelig politisk og faglig føring at bruken av hjelpetiltak i barnevernet dreies fra kompenserende til endrende tiltak. Personer med permanente funksjonsnedsettelse kan kanskje ikke endres, og da er spørsmålet heller hvordan vi kan kompensere for funksjonsnedsettelsene. Fordi PYC henvender seg til familier hvor foreldrene har kognitive funksjonsnedsettelse er hovedutfordringen først å finne ut om det er mulig å kompensere for funksjonsnedsettelsene i foreldrefunksjonen, og deretter i tilfelle hvordan. Det er selvsagt foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse som ikke kan omsorg for egne barn, på lik linje med mange andre foreldre. Utfordringen er imidlertid om de møtes med krav om endring framfor muligheter for å kompensere.

Øivind Christensen (Christensen 2015) etterspør i sin rapport effektevalueringer av manualbaserte programmer med vekt på at forskningsutvalgene rekrutteres fra barnevernets barn og familier. Ved Universitetet i Gøteborg har det foregått en slik effektevaluering av PYC siden 2012 (Starke et al., 2013, Mc Huges & Starke, 2015), og det hadde vært fantastisk spennende om norske forskere ville gjøre en tilsvarende følgeforskning for utprøving av PYC i Norge!!

6 Litteraturliste

Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (2015). Levekårsstatus for personer med nedsatt funksjonsevne. http://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Nedsatt_funksjonsevne/ Publisert mars 2015.

Booth,T. & Booth,W.(2003). *Self-Advocacy and supported learning for mothers with learning difficulties*. Journal of Learning Disabilities, 7(2), 165-193.

Bruno, L. (2012). *Foreldre med kognitive svårigheter - att bryta ny mark ; Erfarenheter från Uppsala len*. S. k. Samverkan-Utveckling-Foreldreskap. Uppsala, Stiftelsen Allmena Barnhuset 4-47.

BUFDIR.(2013). *Slik har jeg det i dag*. Rapport om levekår for mennesker med utviklingshemming. Oslo: Barne- ungdoms- og familiedirektoratet

Christiansen, Ø.(2015). *Hjelpetiltak i barnevernet - en kunnskapsstatus*. Bergen: Uni Research Helse,Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU Vest).

Christiansen, Ø., Bakketeig, E., Skilbred, D., Madsen, C., Havnen, K.J.S., Aarland,K. & Backe-Hansen, E.(2015). *Forskningkunnskap om barnevernets hjelpetiltak*. Bergen: Uni Research Helse, Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU Vest).

Dalland,O.(2012). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal norske forlag

Dale,E.L.(1989). *Pedagogisk profesjonalitet. Om pedagogikkens identitet og anvendelse*. Oslo: Gyldendal norsk forlag

Dale,E.L.(1993). *Den profesjonelle skole. Med pedagogikken som grunnlag*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.

Feldman, M.A. & Case,L.(1993). *Step-by-step child-care: A pictorial manual for parents, child care workers and babysitters*. Toronto:Authors.

Feldman, M.A. (1998). *Preventing Child Neglect: Child-Care Training for Parents with Intellectual Disabilities*. I: *Infants and Young Children* 1998;11(2):1-11.

Feldman, M.A., & Aunos, M. (2010). *Comprehensive competence-based parenting capacity assessment for parents with learning difficulties*. Kingston, NY: NADD Press.

- Feldman, M.A. (2010). Parenting Education Programs. I: Llewellyn, G., Traustdóttir, R., McConnell, D. & Sigurjónsdóttir, H.B. *Parents with Intellectual Disabilities. Past, Present and Futures*. West Sussex: Wiley-Blackwell
- Granqvist, P., Forslund, T., Fransson, M., Springer, L., & Lindberg, L. (2013). *Anknytning hos barn till mödrar med intellektuella funktionshinder. Om vanvård i dubbla bemärkelser*. *Psykisk Hälsa* 2013:2, Årgang 54, s.65-71
- Granqvist, P., Forslund, T., Fransson, M., Springer, L., & Lindberg, L. (2014 a). *Anknytning hos barn till mödrar med intellektuella funktionshinder: Om vanvård i dubbla bemärkelser, del II*. *Psykisk Hälsa*, 55, s. 68-73.
- Granqvist, P., Forslund, T., Fransson, M., Springer, L., & Lindberg, L. (2014 b). *Mothers with intellectual disability, their experiences of maltreatment and their children's attachment representations: A small-group matched comparison study*. *Attachment & Human Development*, 16, s. 417-436.
- Gundersen, A., & Young, E. (2010). *Barnevernsarbeideres erfaring med mødre som har intellektuelle funksjonshemninger*. *HIT-Skrift - 5*: 43.
- Gundersen, A., E. Young, et al. (2012). *"Good enough care? A study of the difficulties Norwegian child welfare workers experience in working with mothers who have intellectual disabilities."* *Scandinavian Journal of Disability Research*: 15.
- Heggen, K. (2008). Profesjon og identitet. I: Molander, A. & Terum, L.I. (red). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hiim, H. (2010). *Pedagogisk aksjonsforskning. Tilnærminger, eksempler og kunnskapsfilosofisk grunnlag*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Holden, B. (2013). *"Lett utviklingshemming": Forbannelse og velsignelse*. Oslo: Fontene 2/13, s. 20-26.
- Huge, E. Mc & Starke, M. (2015). *Understanding support worker's competence development in working with parents with intellectual disability*. *Journal of Intellectual Disabilities*, s. 1-16, Jid.sagepub.com.
- Johnsen, G., Sjøvoll, J. (2008). *Innovasjonsstrategien praksisrettet aksjonsforskning*. *Skolepsykologi, Tidsskrift for pedagogisk psykologisk tjeneste*. Nr. 4 s. 3-8.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademiske

Kvillo, Ø. (2010). *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo: Gyldendal Akademiske

Lave, J. & Wenger, E. (2003). *Situeret læring og andre tekster*. København: Hans Reitzels Forlag

Llewellyn, G., Traustdóttir, R., McConnell, D. & Sigurjónsdóttir, H. B. (2010). Introduction I: Llewellyn, G., Traustdóttir, R., McConnell, D. & Sigurjónsdóttir, H. B. *Parents with Intellectual Disabilities. Past, Present and Futures*. West Sussex: Wiley-Blackwell

Llewellyn, G. & McConnell, D., (2010). Looking Back on Their Own Upbringing I: Llewellyn, G., Traustdóttir, R., McConnell, D. & Sigurjónsdóttir, H. B. *Parents with Intellectual Disabilities. Past, Present and Futures*. West Sussex: Wiley-Blackwell

McGaw, S. & Newman, T. (2005). *What works for parents with learning disabilities?* Ilford: Barnardo's

Mensas, L. (2014). *Parenting Young Children – PYC. Rapport från tre års utvecklings- och implementeringsarbete*. Borås: FOU Sjuhärad Valfärd.

Mildon, R., C. Wade, et al. (2008). "Considering the Contextual Fit of an Intervention for Families Headed by Parents with an Intellectual Disability: An Exploratory Study." *Journal of Applied research Disabilities* 21: 377-387.

Nonskar, B. E. (2011). *Det var en gang et familiesenter*. Ansattes refleksjoner over utfordringer i arbeidet med foreldre og barn i et kommunalt familiesenter. Masteroppgave i familieterapi og systemisk praksis. Diakonhjemmets høgskole

Pistol, S.-E. (2009). *FIB-PROSJEKTET UPPSALA LÄN Föräldrar med intellektuelle begränsningar*. Slutrapport 2005-2008. Uppsala, Regionförbundet Uppsala län. FOU-rapport 2009/4.

Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget

Schmuck, R. A. (2006): *Practical Action Research for Change*. Thousand Oaks, California: Corwin Press

Socialstyrelsen (2007). *Barn som har foreldre med utvecklingsstörning*. Stockholm, Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2006). *Barn og unga i socialtjenesten; utreda, planera och följa upp beslutade insatser*, Lindesberg, Socialstyrelsen

Starke, M., Wade, C., Felmand, M. & Mildon, R. (2013). *Parenting with disabilities: Experiences from implementing a parenting support programme in Sweden*, Journal of Intellectual Disabilities published online 20 March, pp 1-11

Stenhouse, L. (1984). *Introduction to Curriculum Research and Development*. London: Heinemann Educational Books Ltd.

Steen-Olsen, T., & Eikseth, A.G. (2007). *Utfordringer og dilemmaer i starten av et aksjonsforskningsprosjekt*. FOU i praksis, nr. 1, s. 25-43.

St.meld. nr. 40. (2002–2003). *Nedbygging av funksjonshemmende barrierer. Strategier, mål og tiltak i politikken for personer med nedsatt funksjonsevne*. Oslo: Sosialdepartementet

Springer, L. & Gustafsson, C. (2008). *Systematisk bedømmning av foreldraformåga*, Pilotstudie om tilleggheten av ett svenskt sammanhang av Parent Assessment Manual (PAM). Uppsala, Habilitering och hjälpmedel.

Tiller, T. (red.) (2004). *Aksjonsforskning: I skole og utdanning*. Kristiansand: Høyskoleforlaget

Tiller, T. (2006). *Aksjonslæring: Forskende partnerskap i skolen*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Thronsen, A. (2014). Normalization at any cost? A study of the parent education programme Parenting Young Children (PYC) as a model of preventive intervention in Norway I:

Crabtree, S.A. *Diversity and the Process of Marginalisation and Otherness: giving voice to hidden themes – a European perspective*. London: Whiting & Birch

Tiltaksplaner og omsorgsplaner i barneverntjenesten – en veileder. (2006). Barne- og likestillingsdepartementet

Tøssebro, J., Midjo, T., Paulsen, V., Berg, B. (2014). *Foreldre med kognitive vansker i møte med barnevernet*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning

7 VEDLEGG 1 – Beskrivelse av PYC.

7.1 Foreldreveiledningsprogrammet Parenting Young Children – PYC

7.1.1 Læringsstrategiene i PYC

PYC er et evidensbasert foreldreveiledningsprogram utviklet i Australia, spesielt tilpasset foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse. Mildon, Wade og Matthews (2008) viser til at foreldre med kognitive vansker har behov for egne tilrettelagte foreldreveiledningsprogram som tar hensyn til foreldrenes behov for konkrete opplegg, og som fremmer konkret og praktisk læring på en systematisk måte. Programmet bygger bl.a. på Maurice Feldmans læringsstrategier tilpasset personer med kognitive funksjonsnedsettelse (Feldman & Case 1993, Feldman 1998, Feldman & Aunos, 2010). Metodikken tar utgangspunkt i at mål for arbeidet settes opp sammen med foreldrene, og de ferdighetene det til enhver tid jobbes med beskrives som handlingskjeder som igjen deles inn i delhandlinger. Sjekklistene sikrer framdrift og sammenheng. Veiledningen er tilpasset praktiske læringsmetoder som rollespill, praksislæring, bruk av bilder, lyd og symboler og feedback på så vel tradisjonelle som utradisjonelle måter tilpasset familiens funksjonsevne (Feldman 2014). Feldman viser bl.a. til en undersøkelse av 33 familier med kognitive funksjonsnedsettelse som gjennomgikk opplæringsprogram bygget på disse prinsippene, og hvor 80% av foreldrene lærte 80% ferdigheter på nivå med andre foreldre. Han viser også til forskning hvor foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse forbedrer sine foreldreferdigheter ved hjelp av tilpassede selvhjelpsprogrammer hvor teksten er forenklet og supplert med lyd og/eller bilder (Feldman 2004, Feldman 2010). Hele poenget er her å møte foreldrene der de utviklingsmessig befinner seg, og tilpasse veiledningen til foreldrenes funksjonsevne. Det er viktig å merke seg at om foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse kan beskrive hva de skal gjøre, betyr ikke det at de faktisk kan gjøre det. Men det er like viktig å merke seg at om de ikke kan beskrive hva de skal gjøre, så betyr ikke det at de ikke kan gjøre det. Derfor er kartlegging av hva foreldrene faktisk kan og gjør et viktig utgangspunkt for å tilpasse hjelpetiltak (Feldman 2014).

7.1.2 Hvem kan bruke programmet?

Tjenesteytere innen helse- og sosialfeltet som gjennom jobben møter foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse som intellektuelle funksjonsnedsettelse/generelle lærevansker eller

andre kognitive vansker som påvirker foreldreskapet kan ha god nytte av PYC. Dette kan være helsestasjoner, familietjenester, habiliteringstjenester og ulike barnevernstjenester.

7.1.3 Hva er PYC?

PYC bygger på et samarbeid mellom familien og tjenesteyteren. Helt sentralt er at man har en omforent forståelse av hverandres roller og forventninger, og enighet om hensikt og mål for samarbeidet. Det er familien som «eier» målene, og innholdet i samarbeidet utformes i fellesskap. Dette er altså ikke et program foreldrene pålegges å gjennomføre for at barneverntjenesten primært skal teste ut omsorgskompetanse, men et praktisk program som skal hjelpe foreldrene i å styrke foreldrerollen, og slik virke forebyggende og til barnets beste. Men ved å gjennomføre opplegget sammen med foreldrene gis det alle muligheter til å kartlegge omsorgskompetanse, og gjennom programmet også å kartlegge hvilke områder foreldrene ikke greier å lære seg nye ferdigheter eller forstå hvilke forventninger det er til foreldrerollen. Slik er programmet med på å gi et godt begrunnet faglig grunnlag for å vurdere om foreldrene faktisk har god nok omsorgskompetanse til å ta vare på et eller flere barn.

Programmet har to moduler med innsats for samarbeidet; enten med fokus på samspill mellom foreldre og barn eller med fokus på foreldrenes praktiske ferdigheter og sikkerhet i hjemmet. Det er foreldre og veilederne sammen som bestemmer hvilke av de to innsatsene det er mest nærliggende å utvikle. Alle tiltak skal ta utgangspunkt i foreldrenes ressurser og bygge videre på hva foreldrene faktisk kan gjøre. På den måten veiledes foreldre også til å ta nye utfordringer. Programmet er basert på at arbeidet foregår i familiens hjem. Vi vet at overføring av kunnskap kan være vanskelig for personer med kognitive funksjonsnedsettelse, og nettopp derfor tar samarbeidet utgangspunkt i familiens hverdagsliv med sine barn som er det miljøet hvor ferdighetene skal brukes.

7.1.4 Hvordan er PYC bygget opp?

PYC er et manualbasert foreldreveiledningsprogram med retningslinjer for arbeidet beskrevet i fire deler, og med sjekklister koblet opp til praktiske ferdigheter og samspillsferdigheter.

7.1.4.1 Del 1. Etablere samarbeidet.

Denne delen består av tre områder: Rolleavklaring, sette mål sammen og utvikle tiltaket.

7.1.4.1.1 Rolleavklaring - tydeliggjøre roller og forventninger:

Samarbeid innebærer at både tjenesteyter og foreldrene har en rolle å spille, og at dette samarbeidet fører til noe positivt. Målet for et vellykket tiltak er å bidra til at foreldrenes omsorgskompetanse blir bedre, og at foreldrene ser seg selv som aktive deltakere i tiltaket. Det er viktig at foreldrene forstår sin rolle i å imøtekomme barns behov, og at målet for tiltaket er utviklingsfremmende og til barnets beste. For å sikre at foreldrene aksepterer en aktiv rolle i prosessen, er det viktig å klargjøre rollene i en tidlig fase av samarbeidet. PYC programmet har strategier for hvordan roller avklares som grunnlag for et godt samarbeid, også om samarbeidet bygger på vedtak om tiltaksplan etter §4.5. i lov om barnevernstjenester.

7.1.4.1.2 Sette opp mål sammen:

Foreldre velger hvilke områder de mener samarbeidet skal fokusere på og setter opp mål for samarbeidet sammen med tjenesteyter. Tjenesteyter finner ut hva foreldrene ønsker å oppnå og hvilke forventninger de har til samarbeid; hva tenker de f.eks. skal gjøres når de treffes i deres hjem hver uke? De skal gi foreldrene en ide om hvordan man kan nå målet og engasjere foreldrene i å nå målet. Det er viktig å gi mye støtte i begynnelsen av samarbeidet.

Målene skrives ut i formuleringer som spesifiserer hva foreldre og tjenesteytere vil oppnå med innsatsen

- ✓ Målene skal baseres på foreldrenes styrker
- ✓ Målene skal gjenspeile hva foreldrene vil oppnå
- ✓ Målene skal formuleres positivt
- ✓ Målene skal være realistiske og mulige å nå
- ✓ Målene skal beskrive hva man ønsker å oppnå

7.1.4.1.3 Utvikle samarbeidet:

Det er to områder/moduler for innsats i PYC

Praktiske ferdigheter og sikkerhet i hjemmet når f.eks.

- ✓ Hjemmet er skittent og veldig rotete
- ✓ Foreldrene ikke greier å følge opp avtaler
- ✓ Barnet er underernært
- ✓ Barnet er skittent og dårlig kledd

- ✓ Farlige ting som askebege, rengjøringsmidler, åpne kontakter osv. ikke er sikret

Samspill foreldre – barn når f.eks

- ✓ Foreldrene ikke er sammen med barnet sitt i positivt samspill og lek
- ✓ Barnet ikke har tilgang til leker og aktiviteter
- ✓ Samspillet mellom foreldre og barn stort sett er negativt
- ✓ Foreldrene sjelden snakker positivt om barnet
- ✓ Barnet er sen i utvikling av språk og motorikk

7.1.4.1.4 Trinnvis framgangsmåte

Det første er å identifisere sammen med foreldrene hvilke av de to områdene som det er aktuelt å starte med. Noen ganger kan det være viktig å få orden på praktisk omsorgskompetanse i hjemmet slik at barnet ikke utsettes for farer ved at f.eks. askebegre står lett tilgjengelig, trapper og stikkontakter er usikret, dører kan åpnes og/eller farlige væsker er tilgjengelig på bad eller kjøkken. Dette kan være forutsetninger for å jobbe med samspill mellom foreldre og barn. Andre ganger er alt det praktiske helt flott, men hjemmet bærer preg av manglende aktiviteter ved at leker og bøker er helt fraværende. Da kan tilrettelegging for samspill være helt avgjørende.

Det neste er å identifiser sammen med foreldrene hvilke mål man jobber mot, bestemme sammen med foreldrene hvilke ferdighetsområder man skal begynne med, og bygge videre på familiens styrker. Sentralt er å identifisere hvilke ferdigheter foreldrene har og hvilke de vil trenge for å nå sitt mål, og så systematisere ferdighetene i riktig rekkefølge. Til hjelp i arbeidet finnes kanskje eksisterende sjekklister for denne ferdigheten i programmet (PYC) eller man kan utarbeide en egen sjekklister ut fra eksisterende mal.

Til slutt bestemmes og forberedes undervisningsmateriell; Valg av materiell må tilpasses foreldrenes funksjonsevne, og kan være ordinær tekst, tekst supplert med bilder og/eller lyd, bilder, videofilmer, eksempler, modeller og rollespill mm.

7.1.5 Del 2 - Undervisningsstrategier

Undervisningsstrategiene er selve kjernen i programmet PYC, og bygger som tidligere sagt på undervisningsstrategier utviklet av bl.a. Maurice Feldman og Sheila Eyberg (Feldman 2010).

Denne delen av programmet gir innføring i noen generelle undervisningsprinsipper innen kunnskapsferdigheter og praktiske ferdigheter tilpasset foreldre med kognitive funksjonsnedsettelse. Programmet gir innføring i tre ulike læringsstrategier. En er hva som i det opprinnelige programmet kaller diskrimineringstrening, eller som i Sverige er oversatt til lærende trening. Denne strategien brukes ved kunnskapsbaserte ferdigheter og går ut på å lære foreldrene å bedømme hva som er riktig eller gal handling ved å bruke ulike eksempler. En annen strategi er rollespill som brukes i trening av praktiske ferdigheter, og til sist ulike veiledningsstrategier som tilpasses foreldrenes funksjonsevne.

I Manualene er det lagt opp detaljerte beskrivelser for innlæring, hvordan man avgjør hvilke læringsstrategi som velges og når det kan være viktig å bytte strategi. Ved innlæring av ferdigheter er det sentralt at ferdigheten er konkretisert og kanskje delt opp i delferdigheter hvor mestringsnivået er mulig å nå relativt raskt. Dette for at foreldrene raskt får en opplevelse av å mestre ferdigheten, og for å stimulere til videre innlæring. Et viktig hjelpemiddel i innlæring av ferdigheter er sjekklister. Sjekklister er del av avtalen mellom foreldrene og tjenesteyter, og virker som en hjelp ved innlæring fordi det visualiserer for foreldrene hva de faktisk får til og hvor langt det er igjen til målet er nådd. Erfaringene fra Sverige viser at foreldrene setter stor pris på disse sjekklister, og vil gjerne ha dem for å kunne dokumentere sin egen utvikling (Starke et al, 2013).

7.1.6 Del 3 - Praktisk omsorgskompetanse og Samspill

Her er informasjon og detaljerte beskrivelser om hvordan man kan jobbe med hver av de to områdene for samarbeid.

7.1.6.1.1 Modul 3-1 Praktisk omsorgskompetanse

Denne modulen gir innføring i praktisk omsorgskompetanse og ivaretagelse av barnet. Hensikten er at foreldrene skal kunne tilegne seg kunnskaper om barnets behov og helt sentrale foreldreoppgaver. For å hjelpe tjenesteyterne og foreldrene er det utviklet sjekklister for mange ulike ferdigheter tilpasset barnets alder, og det finnes manualer for å utvikle egne sjekklister.

7.1.6.1.2 Modul 3-2 Foreldre og barn – samspill

Denne modulen gir innføring i ulike situasjoner som gir foreldrene grunnlag for å skape gode relasjoner. Her trenes foreldrene i å leke med barnet på en måte som virker stimulerende, se på barnet når det snakker, vise barnet oppmerksomhet og legge til rette for godt samspill i hverdagslige situasjoner.

7.1.7 Del 4 - Retningslinjer for en vellykket gjennomføring

Manualen gir retningslinjer om ulike teknikker som øker forutsetningen for at programmet gjennomføres med bl.a. sjekklister og strategier for å generalisere og opprettholde de ferdighetene som foreldrene har tilegnet seg.

Proessen for et individuelt utviklet PYC arbeid i en familie;

1. PYC-veilederen og foreldrene tydeliggjør hverandres roller i arbeidet.
2. PYC-veilederen og foreldrene setter mål for arbeidet sammen. Målene tar utgangspunkt i foreldrenes ønsker, behov og allerede etablerte ferdigheter.
3. PYC-veilederen utvikler en plan for samarbeidet.
4. PYC gjennomføres for å nå målet.
5. Innsatsen og samarbeidet evalueres.
6. Arbeidet begynner på nytt fra pkt. 2.

7.1.8 Organisering

PYC er organisert rundt ukentlige møter med familien og tjenesteyter. Møtene foregår i familiens hjem, eller der hvor ferdighetene naturlig hører hjemme. Det er individuell oppfølging av hver familie, og møtene består av trening på ferdigheter knyttet til et eller begge av de to innsatsområdene. Fokus, nivå og intensitet på treningen må stå i forhold til familiens mål og funksjonsevne. Siden alle familier er forskjellig er det ikke lagt noen standardisert plan for omfang på møtene, men erfaring viser at et treningsprogram bør ha en varighet på minst 3-6 måneder for å kunne vise til resultater (Starke et al,2013). Sjekklistene er sentrale i denne utviklingen.

7.1.9 Opplæring

For å bruke programmet PYC skal veilederne ha gått gjennom en grunnutdanning over tre dager som følges opp med metodestøtte. I Sverige er det i prosjektperioden 2010 - 2013 294 personer som har gjennomgått grunnutdanningen i PYC, mens det i 2014 var 77 aktive PYC veiledere. Sveriges lærdom av dette er at man må være veldig nøye med hvem som deltar, og at det må være personer som jobber i direkte kontakt med familiene som gis opplæringen. I de to siste rundene med opplæring ble det stilt krav om at deltakerne hadde kontakt med familier hvor de kunne prøve ut PYC programmet, eller kunne komme i kontakt med aktuelle familier. Et gjennomgående problem er at det er stor gjennomtrekk av personell i disse virksomhetene, og at mange derfor slutter. Erfaringen fra Sverige viser imidlertid at dette også kan virke positivt ved å spre informasjonen og etterspørselen etter PYC, fordi ansatte tar med seg kunnskapen til nye arbeidsplasser (Mensas 2014).

8 VEDLEGG 2 – Invitasjon til opplæring.

**Vi har gleden av å invitere til
OPPLÆRING I FORELDREVEILEDNINGSPROGRAMMET PYC
(Parenting Young Children)**

Tid: 9. til 11. februar 2016 kl. 09.00 – 15.00
Ved Lydia Springer og Anna Nylén fra SUF-Kunskapscentrum, Uppsala Sverige

og

Kort innføring om hva som kjennetegner kognitive/intellektuelle funksjonsnedsettelse
3. februar 2016 kl. 09.00 – 12.00 v/psykolog Knut Halvdan Svendsen

Sted: Høgskolen i Sørøst Norge (HSN) Kjølnes Ring 56
(tidligere Høgskolen i Telemark)

Hva er PYC?

Parenting Young Children (PYC) er et foreldreveiledningsprogram til foreldre med kognitive/intellektuelle funksjonsnedsettelse.

Det retter seg primært mot foreldre som har barn under 7 år, men kan også brukes for eldre barn og i familier med manglende norskkunnskaper.

Programmet gjennomføres i hjemmet eller i hjemmelignende miljøer.

Hensikten er å styrke og utvikle foreldrenes evner til samspill og omsorg for barnet.

PYC er utviklet ved Parenting Research Centre i Melbourne, Australia og bygger på langvarig forskning av Sheila Eyberg og Maurice Feldman.

PYC i Norge

I Sverige har det siden 2010 pågått et nasjonalt forsknings- og utviklingsprosjekt for å utvikle PYC til svensk språk og kultur. I Norge har det siden 2013 pågått et utviklingsprosjekt for å oversette programmet til norsk språk og kultur. Programmet er nå oversatt, og skal prøves ut i 2016.

Hvem kan bruke programmet?

Helse- og sosialarbeidere som møter familier hvor en eller begge foreldrene har kognitive/intellektuelle funksjonsnedsettelse, men også andre foreldre som har problemer i foreldreskapet, kan ha nytte av PYC.

For å bruke programmet trengs opplæring og metodestøtte.

Grunnopplæringen omfatter tre sammenhengende dager, og metodestøtte følges opp med minst syv veiledninger.

Hvordan er programmet?

PYC gjennomføres etter en manual med 4 deler.

Del 1: Etablering av samarbeid

Her klargjøres foreldrene og PYC veilederens ulike roller under veiledningen.

Foreldre og PYC veileder rammer inn mål for veiledningen. Mål er noe foreldrene vil bedre eller forandre i omsorgen og samspillet med barnet.

Foreldre og PYC veileder finner hvilke undervisningsmaterier de skal bruke, og beskriver innholdet i veiledningen for å nå forventet mål.

Del 2: Undervisningsstrategier

Denne delen retter seg mot PYC veilederen og inneholder prinsipper for undervisning og veiledning til foreldre med kognitive/intellektuelle funksjonsnedsettelse.

Del 3: Praktisk omsorgskompetanse og samspill

Her finnes informasjon og instruksjoner om de to modulene for veiledning.

Modul 1: Praktisk omsorgskompetanse

Denne modulen retter seg mot praktisk omsorgskompetanse og omsorg for barnet, og hensikten er at foreldrene skal tilegne seg kunnskaper om barnets basale behov og foreldrenes ansvar og oppgaver. Til foreldrenes og PYC veilederens hjelp finnes det sjekklister for ulike situasjoner som er tilpasset barns ulike alder.

Modul 2: Samspill mellom foreldre og barn

Her trenes foreldrene i ulike situasjoner som kan styrke relasjonen foreldre/barn. Foreldrene undervises konkret på hvordan de gjennom f.eks. lek kan stimulere og oppmuntre barnet, og hvordan de i naturlige omsorgssituasjoner som f.eks. bad kan vektlegge samspill.

Del 4: Sette det hele sammen

Denne delen handler om ulike strategier som øker forutsetningen for at veiledningen skal lykkes. Her finnes også materiell hvor PYC veileder vurderer sin egen innsats, og ulike strategier for generalisering og opprettholdelse av foreldrenes ferdigheter.

Hva vet vi om resultatet av programmet?

Forskningsresultater fra Australia viser at foreldrene er fornøyd og opplever at de får nødvendig støtte og hjelp som er tilpasset deres behov. Det er færre situasjoner med stress og uro i familien, og barnet har mindre utagering. Sikkerheten i hjemmet er blitt bedre og familiene snakker mere sammen (Mildon, Wade & Matthews 2008). Foreløpige forskningsresultater fra utprøving av PYC i Sverige bekrefter det samme. Sentrale funn i forskningen som dokumenteres er hvordan tilpasset opplæring gir foreldrene bedre mulighet til å utvikle sin foreldrekompetanse, og gjennom det ivareta sine barns beste. Resultatene viser hvordan bruken av programmet PYC har utviklet kunnskap og forståelse for familiens spesielle behov og reduserer misforståelser (Starke et al., 2013), og at PYC oppleves som nyttig i disse familiene fordi det er så konkret, bidrar til å jobbe i foreldrenes tempo og gir muligheter for fleksibilitet (Mc Hige & Starke, 2015).

Opplæringen i PYC vil følges opp med veiledning av Sandra Melander fra SUF-Kunskapscentrum, Uppsala, Sverige 7 ganger vår/høst 2016.

Gruppe 1		Gruppe 2	
07.03.16	13.00 – 16.00	08.03.16	09.00 – 12.00
11.04.16	13.00 – 16.00	12.04.16	09.00 – 12.00
23.05.16	13.00 – 16.00	24.05.16	09.00 – 12.00
13.06.16	13.00 – 16.00	14.06.16	09.00 – 12.00
08.09.16	13.00 – 16.00	09.09.16	09.00 – 12.00
06.10.16	13.00 – 16.00	07.10.16	09.00 – 12.00
07.11.16	13.00 – 16.00	08.11.16	09.00 – 12.00

Det er en ramme på 15 deltakere på opplæringen, så vær rask med tilbakemelding!

Opplæringen om kognitive funksjonsnedsettelse den 3.2. henger sammen med opplæring i foreldreveiledningsprogrammet PYC 9.-11.2., men det er mulig å melde seg på en av delene. Opplæringen gir et grunnlag for bedre å forstå hvem disse foreldrene er.

Eventuelle spørsmål og interesse meldes til førstelektor Ellinor Young (ellinor.young@hit.no) eller høgskolelektor Anne Thronsen (anne.thronsen@hit.no). Frist for påmelding er 21.januar 2016, men jo raskere jo bedre! Her er det først til mølla.....

Velkommen til spennende fagdager på
Høgskolen i Sørøst-Norge

HiT-rapport nr. 17

ISBN 978-82-7206-406-7
ISSN 1894-1044

Høgskolen i Telemark
Postboks 203
3901 Porsgrunn

Telefon 35 57 50 00
Telefax 35 57 50 01
www.hit.no